

מזאנים

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים
בארץ-ישראל

שבועון לספרות, לבקורות ולדברי אמנות

ה ת ו כ ן

- א. ימי השבוע: אנגליה: אגודת הסופרים
- ב. דבר מותו הפתאומי של מיסטר ס. סוויט ספור ד. קמחי
- ג. חתונת היקונה (בלדה סרבית) ליכטנבוים
- ד. ציירים ארץ-ישראליים (עם קלישאות) יעקב קופליביץ
- ה. * * * שיר ש. שלום
- ו. כלל ופרט ר. זלינגמן
- ז. רשימות: ג'ק לונדון ראובן גרוסמן
- ח. בקורת ספרים:
- 1. האמונות והדעות בשירתו של בן-גבירול ש. צמח
- 2. מי? בן
- ט. תיאטראות:
- 1. ה"מטאטא" ש. ש.
- 2. מכתב מברלין מ. ננסין
- י. ד"ר יוסף רננסברג ז"ל בן-ציון כץ
- יא. דיעות קלוב פא"ן
- יב. בעולם הספרות, האמונות והתרבות
- יג. ספרים שנתקבלו במערכת
- יד. פיליטון: במעגל זה ר. ב.

גליון
7
(נר)

תל-אביב
ט"ז סיון
ת ר " צ

מחיר המודעות	מחיר החתימה
עמוד שלם - 5 לא"י; חצי עמוד - 2.750 לא"י; רבע עמוד - 1.500 לא"י; 1/6 עמוד - 800 מ.; 1/16 עמוד - 500 מא"י.	בארץ-ישראל: לשנה 1 לא"י; לחצי שנה 500 מא"י
למודעות קבועות - הנחה מהמחירים הנ"ל לפי ההסכם עם ההנהלה.	בחוץ-לארץ: לשנה 6 דולרים; לחצי שנה 3 דולרים
המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות וסגנון	מחיר גליון בודד בארץ-ישראל 20 מא"י; בח"ל 12 סנט

הכתובת: מאזנים, ת. ד. 50, תל-אביב, ארץ-ישראל
MOZNAJIM, P. O. B. 50, TEL-AVIV, Palestine
לשולחנות: MOZNAJIM YAVNEHST. TEL-AVIV
בית המערכת: ת"א, רח' יבנה 19; ההנהלה: רח' יהודה הלוי 37

Tel-Aviv
June 12
1930

פרס לחותמי "מאזנים" בפולניה

אנו נותנים את הקובץ
הספרותי המצויין רב התוכן
ומלא הענין

"כנסת"

432 עמודים גדולים על ניר
משובה, שמחירו הנורמלי 17.80
זהוב

לחותמים חצי שנתיים 10 זהובים
ולחותמים שנתיים חנם לגמרי

הפרס הזה ניתן רק לאלה, שישלמו את דמי החתימה
(לחצי שנה 30 זהוב, לשנה 60 זהוב) במשך חדשי

יוני - יולי ש. ז.

הסוכנות הראשית לפולניה:

בית מסחר ספרים "עבר" וורשא

חברת "דביר" בע"מ תל-אביב

יצאו לאור ספרים חדשים:

(1) הבית השני בגדלותו

מחקרים היסטוריים

מאת פרופ' ד"ר יוסף קלוזנר

(פר' באוניברסיטה העברית בירושלים)

מחיר הספר מעוטף 180 מא"י, 90 סנט; לחותמי "דביר" מדע 100 מא"י

(2) דור דור וסופריו

אנתולוגיה ספרותית לתלמידים ולעם (בצירוף מבואות)
המסדרים: ח. נ. ביאליק וי. ח. רבניצקי בהשתתפות י. פייכמן

חיים נחמן ביאליק

מחיר האנתולוגיה 80 מיל, 40 סנט. באמריקה 50 סנט.

(3) משניות ערוכות לבתי ספר ולעם

מפורשות ע"י ח. נ. ביאליק

מסכת ברכות - 10 מא"י

מסכת פאה - 15 מא"י

מסכת דמאי - 15 מא"י

חותמי "מאזנים"

מתבקשים להודיע להנהלה על השנויים שחלו בכתבותיהם
בקשר עם עונת המוחרם, כדי שלא יבוא עכוב בקבלת העתו

וסוכנו בירושלים - ה'

א. רוטשטיין

בא כחנו בתל-אביב הוא ה'

ל. צנציפר

והם מיופי כח לקבל כספים, מנויים ומודעות בשביל "מאזנים"

כדי להקל על עבודת ההנהלה מתבקשים החותמים למהר

בסידור החשבונות ובסילוק דמי החתימה לשנה זו

הנהלת "מאזנים"

כתובת ההנהלה: תל-אביב, רחוב יהודה הלוי 37 קומה שניה

קיאונים

שבועון לספרות, לנבחרות ולדורי אמות

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל

העורך: ר' בנימין

חבר המערכת: י. ליכטנבום

גליון ר' (ג')

ירושלים – תל-אביב, ט"ז בסיון, תר"ץ

שנה שניה

ימי השבוע

רק-בריטית. רואה חובה לעצמו לקרוא את הקריאה המפורסמת:
אל תגזימו ואל תפליגו! חבו כמעט רגע! הזהרו בכבוד אנגליה!

3. אגודת הסופרים

יש סימנים מוכיחים, כי אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל הולכת ומתעצרת, הולכת וקמה לתחיה. קשה לסמן גורמים מיוחדים. אולי גרמו לכך המאמצים המיוחדים שהיו דרושים ושהם דרושים גם עתה לבצר את הבמה הספרותית הזאת בשנת השניה. אך עובדא היא שיש התעוררות חדשה. היו מסבות-סופרים גם בירושלים וגם בתל-אביב. בירושלים נבזז ועד סניף שעליו לארגן את הסניף ולגשת לפעולות. בחיפה נעשתה פעולה הגונה לטובת „מאזנים". גם הסופרים הבודדים, הפזורים אי-שם בערים ובמושבות, נעשים ערים יותר, באים בחליפת מכתבים, שואלים ומשיבים. נעזבה נקודת-הקפאון. נתעורר רגש החברות. נעורה ההכרה בהכרח האיגוד ובהקמת ארגון פעיל. אין פלא אם בימי ההתעוררות האלה צפה ועלתה הדרישה לקרוא לוועידה כללית-ארצית של הסופרים העברים בא"י. מסבת-הסופרים האחרונה בירושלים אף קבלה החלטה חיובית בכון זה. קשרו עם הדרישה הזאת גם דרישת-שעה מיוחדת: התבטאות צבור הסופרים למצב הכללי. ואולם דוקא בנקודה זו דרוש להכניס בהירות. ועידה לשם בטייחס אפשר לה להקרא בלי הכנות מרובות ואילו ועידה שביחד עם זה תצטרך לעמוד על כל סדר-היום של ועידת-סופרים שעתה לא הגיעה עדיין. היא צריכה הכנות קודמות. מן הנסיון של הוועידות הקודמות למדנו שלא די להכין את הוועידה כי אם יש צורך להכין גם את מה-שאחר-הוועידה. רק אם הכל מכוון במחשבה תחילה, רק אם אוצרים ועוצרים כח להוציא לפעולה את החלטות הוועידה – יש טעם ויסוד לקרוא לוועידה. מתוך הנחה זו מן ההכרח לומר, כי ועידה כללית לכל עיני הסופרים והספרות דורשת הכנה מרובה ואי אפשר לכנסה על רגל אחת. אחרת הוא שאלת הוועידה אך ורק לסעיף אחד: לבטוי נמרץ על המצב הכללי. שאלה זו על הועד המרכזי לברר בהקדם מתוך עיון רב בכל צדדיה: היש בשעה זו היכולת לקרוא לוועידה ארצית ולסדרה באופן שתעשה רושם? היש אולי להסתפק בגלוי דעת של הועד המרכזי בצירוף אינסטנציות אחרות שבאגודת הסופרים? כזאת היא השאלה.

6. אכנוליס

בין הסכנות הרבות האורכות לנו בימי-מצוקה אלו יש סכנה אחת, שהיא אולי תרבותית יותר מאשר מדינית. זוהי שאלת קביעת יחס לאומה האנגלית ולאדם האנגלי. עוד לא הוסר הצעיף ממה שהתרחש בזמן האחרון על גדות התימזה. ברנר דבר פעם במרירות על ההצהרה המעורפלת שניתנה לישראל ביום מעורפל. הערפל הזה הלך וגדל ועצם ונתעבה עד מאד בימים האחרונים. אין כל פלא בדברי, אם הוא מכביד על נשימת כולנו, בלי הבדל גוון. אך יש לחשוש, כי הוא יעבור את תחומיו הטבעיים ויכסה גם פנות-שבנפש, שהבהירות יפה להן.

עוד לא הוסר הצעיף ממה שהתרחש על גדות התימזה. לחידת לונדון גדולים חקרי-לב. רבה המבוכה ולא מצאו רבי-הפתרון את ידיהם. ואולם טעות פטלית תהא זאת אם לאור מדמדם זה נבוא לידי הערכת-תמיד של אנגליה. אל נא נעבור מן הקצה אל הקצה! אל נא נחליף את ההימננים על עם המוקיר את התנ"כ בולזולים זולים. אל נא נשכח כי שני האנשים שהם שמשו שמש וירח לתנועת התחיה שלנו היו חסידי אנגליה. גם הרצל וגם אחד-העם דברו מתוך ידיעה כזאת. שאין אף לאחד זולתם. הם הוקירו באשר הכירו. הרצל אמר, שרק באנגליה הוא מוצא את האויר החברתי שהוא זקוק לו כל כך, שהוא לו אויר לנשימה. הרצל היה מאושר רק על אדמת אנגליה. כתביו על אומה זו ועל בניה הם שיר-השירים. והוא היה פטיכור-לוגוס גדול, אף חשדני ושום קמט לא נעלם מעינו הבהירה והחודרת. ואחד-העם ישב שנים על שנים באנגליה, ראה הרבה, התבונן הרבה, צפה בכל הקפולים. בכל הקמטים והחגוים שלימי שלום וימי המלחמה – ושמר לאנגליה את הוקרתו ואת הערצתו. הוא האיש אשר לו עשר ידות בבקורת אמת, אשר לא נשא פנים להשליה, לאבק-עינים. יקומו שני אלה ויזהירו בנו, שלא נתפס להפלגה קיצונית מאידך גיסא. אין עם, אין אדם אשר מסבות הזמן לא יעמידוהו בקרן-זווית של חידה, גם של אשמה כבדה. „בוגדה" קראו כאן לממשלת האי הבריטי. „בוגד" קראו פעם למנהיג הנערץ שלנו. קריאות כאלה הן בודאי פרי של משברים נפשיים עמוקים, של כאב אנוש. אך עם בעל-נסיון כביר צריך לעמוד איתן גם ביום מסה ומבוכה. איתן לא רק במעשה, בהחלטה, כי אם גם בהערכה-שבלב. הקפיצה המהירה והפיוחה-תקלה בה. ודוקא כותב הטורים האלה, שאינו חשוד על אורניטציה

דבר מותו הפתאמי של מיסטר סומס סויט

מאת ד. קמחי

א

היה פוסע אף פטיעה אחת – אבל עתה הוא אוהב את האור הזה, את חדריו המרווחים, הנשקפים לתוך איזה הרים חשופים ומרחקים גלויים, מסמאי-עיניים, ואת שולחנו, שולחן מאכלי, הוא אוהב; אוהב מאד.

לא אחת הוא מעלה על זכרונו את שולחנם בבית אבא, בשבתם כלם יחד, אבא ואמא ושתי אחיותיו לאכילה, והאוכל הקבוע לפנייהם: בשד הרבה, לחם הרבה וחלב הרבה בתוך הסה. הכל שרתו את עצמם בלא כל עזרה – ולעומת זאת התכונה הרבה שלשולחן-אכלו כיום. מדי יום ביומו הוא מחליף את בגדיו לסעודת-הערב, וכל שלושת נעריו חייבים לשרתו, בין אם הוא אוכל לבדו ובין אם יש עמו קרואים לשולחן. ה"בו" מספר אחד ידע כבר היטב את המאכלים, החכיבים עליו, ולא היה עוד עליו לדאוג כלי-עיקר לכל עניני הבית. ואולם מאכלו היה בכלל "טראדיציונלי" וקבוע כמעט תמיד: מרק, דגים, פרפראות, צלי, פודינג ופירות. ותמיד ניתנה לו האפשרות להזמין אפילו ברגע האחרון את אחד מחבריו לשולחנו. אבל הוא אוהב את האוכל כשהוא לעצמו, ולא מצא כל סיבה על שום מה יאכל יותר רע, בשעה שהוא אוכל לבדו, מאשר בשעה שיש לו מוזמנים לאכילה. ובסימיו את אכילתו היתה תוקפת עליו תמיד ההכרה, יותר מבכל שעה אחרת, שאכן הוא הגיע למשהו בחיים. אז היה קם לפעמים ונשקף מבעד לחלונו אל רחובה של עיר, מסתכל בעוני, המתרוצץ לרגליו, בערבים, ביהודים, בכל הזרות הזאת, שלא הבין כלל לשם מה זה "נוצר" בעולם, והיה שמח מאד בהגיעו פתאם לידי "גלוי" שבמחשבה, ש"כל זה" נוצר למענו ולמען כל אלה כמותו, שיוכלו להגיע לאותו משהו בחיים.

על אנגליה, על ביתו, לא התגעגע. אחיותיו נישאו לפקידים נמוכים וחיו חיים נמוכים. הוא יצא ידי חובתו בזה, שבכל שנה, לחג-הלידה, היה שולח למשפחתו חבילה קטנה של מעשה אריג מזרחיים; משי, רקמות וקופסות טה, הרבה קופסות טה (סומס סויט האמין לתומו, שהטה מקום גדולו בפלשתינה), והחליט להשאר ב"אודיינט", לקרוא אליו את הלי ולהקים את ביתו באחד

מכל הדברים שבעולם היה ברור לו למיסטר סומס ק. מ. סויט רק דבר אחד בלבד: שהוא אישיות חשובה; אישיות חשובה מאד. הוא היה נומר "אחד" באחד האגפים החשובים ביותר של אחד המשרדים החשובים ביותר בממשלת פלשתינה. לא ביום אחד הגיע לכך ולא במקרה. הוא שאף כל ימי חייו לעלות ולהגיע, וחברתו הטובה, הלי ביל, היא שיעצה לו ללכת למזרח. קפנדריא זו של המזרח, אמרה לו אותה קטנה, אותה "מתוקה", נחוצה לכל מי ששואף לעלות ולהגיע. ועתה, בשבתו בחדרו, כשה"בו" הערבי מתרוצץ סביביו ומחייך לכל פקודה במחשוף שניו הלבנות ובעיניו המרגלות, או בשבתו במשרדו וסגל הפקידים, פקידיו, מסביביו, הוא מביט לאחור וזוכר את העלם העני סומס סויט, בנו של מעבר-עורות בפוטני הסמוכה ללינדון, שהמלחמה הוציאה אותו מביתו, שלחה אותו לאינו מדינות רחוקות, שלא ידע אפילו את שמותיהן עד אז (גם עד היום עדיין לא ברור לו היטב היכן נמצאים כל המקומות האלה; ועל כן יש והוא מחייך לפעמים לנפשו בחשאי: "הוא אינו מלומד. לא..."); התגלגל בגלגולים שונים, עד שיצא משום-מה מוכתר באותות-הצטיינות, ואז התחילו לשים עליו תפקידים (כאשר היה אביו בפוטני שם על גבו את העורות הכבדים, הטבולים ברקק ושמן נותני ריח רע), והוא נשא היטב ומלא היטב כל אשר שמו עליו – עד שהגיע לכהונה זו, להיות לראש, לעומד ברשות עצמו, למפקד, מצווה, מטיל על אחרים פקודות, משאות כבדים למען ישאו למען ירכיבו את גבם, כמותו, כמו אז...

כמו אז בביתם הקטן, שהיה טבול כל הימים בריח המיוחד של השמן הרע, בלוטיה-אשוחים והעפצים, שאבא היה מעבד בהם את העורות במרתפם, – אותו הבית הקטן והשחום בתוך שורת הבתים הקטנים והאבלים.

והנה הוא טובל עתה באור, אור רב מאד. יתר על המדה. בימים הראשונים לבואו לפלשתינה, לפני ארבע-חמש שנים, לא היה יכול לשאת את האור הרב הזה, ובלא משקפיו הכהות לא

ב מ ע ג ל

1

את ההזמנה למסכת "דבר" קבלתי, כרגיל, לאחר המסכה. אך אין הדבר צריך להאמר, שבכל זאת שמחתי עם השמחים, פשוט מפני שזוהי גם שמחתי אני. אי-שם ספונים בדפי "דבר" גם מאמרי ורשימותי אני. אי-שם היה "דבר" הבמה היחידה בשביל ילדי-רוחי, בשביל יחודי עם נפשי. ומה מרובים הם המקרים שבהם שמחתי על דברי אחרים! מי מאתנו, החיים עם הדור הזה, היה יכול לחסכים על העדר במה זו? מי מאתנו לא היה מרגיש, כי בהעדרה היה נעדר גם חלטה-מהמהותו הוא, מעצמיותו – גם בשעה שהוא מרגיש נגוד לסוגיא זו או אחרת!

אי אפשר להרהר ב"דבר" בלי להרהר גם ביוצרו ועורכו. נעים המחזה כאשר עבודת-פרך זו ששמה עריכה לא כספה את נושאה, לא לרלה את רוחניותו, לא כווצה את קליטתו, לא עשתה אותו ל"שעיר המשתלח". ב. כ. גדל עם עתונו. עודני זוכר את ההתחלה, את ימי הפקפוקים וההסוסים, את הימים שבהם גבר תמים שואל את נפשו: האומנם נקראתי לנהל, לנבא, ללכת הראש המחנה? דבר-מה רעו אז בקולו של ב. כ. בדברו אתי, מבעד לפסוקים שנאמרו צלל פסוק שלא נאמר: מי אנכי כי אדבר? מאז עברו רק

חמש שנים וכו'. כ. כנש לו את מקומו בעז ובבטחה. הוא כיום אצלנו מן representative men, הוא כיום ממנהיגי הדור וממחנכיו. הוא מן האחראים להצלחותינו – ולמצוקותינו.

הגליון של "דבר" המוקדש לחג חמש שנים לקיומו אינו כעת תחת ידי, אך אני זוכר רשימה אחת בשם "שיתת-חבר" שנרפסה למעלה באחד-העמודים, בקרן-זווית. בשיחה זו נוגע אותו חבר ביחס הסופרים אל "דבר". הוא רואה כי אחד-אחד ובאין רואים התחמקו סופרים שונים מבמה זו, סופרים שהם יקרים לו ואהובים עליו. הוא מזכיר שמות: אורי צבי ושלונסקי, ברגמן וי. רבינוביץ. איזה עוצב אמתי, בלתי-מעושה, עולה מדבריו על העדר סופרים כמו אלה ממקהלת העתון. הוא גם משדל ומפייס אותם בדברים. הוא מבקשם לשוב. הוא מרגיש כי בודאי יש איזו סכות, גורמים, מסרים, אך הוא אינו מקבל את הנמוקים האלה. סוף-סוף ואחרי כל התרעומת המוצדקת: היש עוד לסופר מרגיש במה מקשיבה יותר ואסירת-תודה יותר מוז של הפועלים?

כזה הוא הר הדברים המעטים, שקראתי או בקרן-זווית אחת קטנה ביום חג. בפנה חבויה בתוך פנות רבות.

אתה יכול לנסח את הדברים האלה בצורת שאלה מעין זו: הסופר! מה עשית בשביל במת הפועלים? ושוב אתה יכול להפוך את המטבע ולנסח את השאלה בצורה כזו: במת-הפועלים! מה עשית בשביל הסופר? כי אכן

אחת חל השנוי ביום 24 באוגוסט של שנת 1929, בשעת הערב, נתהווה ונרקם בו השנוי הפתאומי עד – עד אשר נפל שודר. מת פתאום ונקבר באותו בית-הקברות האנגלי הקטן, אשר מאחורי ביתו. בחודש אוגוסט היו פרעות בפלשתינה, כי דוץ. אבל למיסטר סומס סוויט לא היה ידוע כלל, שהיו פרעות בפלשתינה. ועד כמה שיקשה הדבר להאמין, הרי זו אמת פשוטה וברורה: מיסטר סומס ק.מ. סוויט, שהיה נומר, אחר, כאחד האגפים החשובים ביותר של אחד המשרדים החשובים ביותר של ממשלת פלשתינה, לא שמע כלל שהיו פרעות בפלשתינה. ראשית, לא ידע הוא היכן זו מוצא והיכן היא חברון – כלומר, ברור לא היה לו היכן זה – והשנית, כבר שמע הוא למדי, שאנשי המקום נוהגים בכל שתיים-שלוש שנים לריב, ביניהם, והשלישית – הלי ביל שאלה אותו בטלגרמה דחופה לשלומה, והוא ענה לה מיד: "הכל טוב; לא היה כאן כלום!" ולא היה ברור לו כל-עיקר למה רגשה שם קטנה זו. ודאי קראה, כדרכה, את העיתונים הנואלים, המרבים שאון בעולם, שהוא אינו יכול לשאתם מאו. ולא שסומס סוויט התחבא בביתו באותם הימים. לא, הוא עבר באוטו שלו ברחוב יפו וראה את המרוצה, וראה את הערבים ואת היהודים מתקהלים, וראה גם את החיילים הקטנים הצעירים, ויולי ותומי וגיימי, מתהלכים ברוביהם – אבל כל זה היה שייך לממשל האנגלי בלבד. הצרפתים הפראים, ידע הוא או שמע, נוהגים במושבותיהם במקרים כגון אלה להרוג תיכף ומיד את "הנייטיבס" שלהם; ואילו הם, האנגלים, מהלכים שקטים – ושקט וגאה על מהלכם השוקט של האנגלים בעולם, חזר מיסטר סוויט באוטו שלו אל ביתו וכתב לאביו ולאמו, שלא היו כל הפקעות, כל פקעות בפלשתינה. מאומה לא קרה. אלא שלמחרת היום קרה אף-על-פיכן משהו. כלומר: למחרת אותו היום, ביום 23 לחודש אוגוסט, בשבת, שחטו בחברון את פרחי-התורה מבני הישיבה במאכלות; הרגו ורצחו שם את בתי-האכות היקרים; שחטו, חתכו אברים מגופים חיים, אנסו נשים, צרפו תינוקות ככלבים, ובמוצא שרפו בתים על גברים ונשים וטף, ועוד כהנה וכהנה קרה פה ושם. ואולם למחרת היום קרה מאודע קט, קל-ערך לגמרי, גם בחיי מיסטר סוויט:

המקומות האלה: בירושלים, בעדן, בבומביי, בבגדה, בכלכותא – אין הבדל; באוריינטי. ואולם גם על הלי ביל לא התגעגע. הוא רק מלא את חובתו – כי אכן למלא חובות ידע הוא תמיד! – והיה כותב לה מכתבים ושולח לה מחנות פעם בפעם, בכל הזדמנות, היה קורא לה במכתביו בשם "מתוקתי" ומתענה מאד על כתיבתו ומתיגע, כי ידע, שהלי חכמה ממנו ונבונה ממנו וידעת לכתוב כל כך הרבה ויפה – אבל על שום מה צריכים בכלל לכתוב כל כך הרבה וכל כך יפה?...

לא הגעגועים לא היו משורש נשמתו של סומס סוויט. לא הגעגועים, לא כל אשר מרחף בנפש, באויר, לא כל הפשטה, כל רעיון, כל נגיעה בשערים הנעולים – ולא כל ההרור במנות. המנות היה דחוק ממנו מאד, הוא לא הרחרר בו מעולם. ואולם בית-המות, בית-הקברות האנגלי הקטן, היה קרוב מאד לביתו. מאחורי אחד החלונות של חדריו אפשר היה להשקיף אליו. אבל גם אל "כל זה" התיחס הוא בקרירות, בשוין-דרוח. המות בבואו, כסעודת-הערב בבואה, עורר בו רק אסוציאציה אחת: עליו להחליף את הבגדים והבוץ חייב לרוץ ולקנות פרחים... ואולם הואיל והעדה האנגלית היתה קטנה מאד במקום, מתו בה רק לעתים רחוקות מאד, ורק פעם אחת מיום בואו הנה לנה לקבורה "בר-מינן" אחד – היתה זאת העלמה טומפסון הטובה, שהיו לו אתה, כנראה, בשנת 1926 או בשנת 1927 איזה "יחסים", אבל היא נשתכחה מהר מלבו – נשתכחה לגמרי. חברו הטוב, ארציילד קול, היה אהובה, והוא כבר התאבל עליה; הוא כבר יתאבל עליה.

ואם כן, יוצא מכל זה, שטוב היה לו למיסטר סומס סוויט בפלשתינה, ואף רוחו היתה טובה עליו תמיד; כי בתוך הערפל הגדול של חייו, האיר רק הוא עצמו – את עצמו. בקיץ היה לובש את כובע-הפקק הגדול והבגדים הלבנים והמגוהצים, והיה נהנה מאד לראות את עצמו אחר, אחר לגמרי, מאשר היה הוא שם בביתו, באנגליה, בפוטני – וטוב היה לו.

ב

והנה חל שנוי גמור בחייו של מיסטר סומס סוויט. ובבת

עונה? הנה היו בזמן האחרון מסבות סופרים ומדוע נפקד מקומם של אלה, שלכאורה הם ערים לכל רחשי הספרות והסופרים?

אכן יש מתיחות הדדית. אטומה האוין וסגירות השפתיים. התמונה לא תהא שלמה ומסוימת אם נשאר רק במסגרת אחת: הסופר וצבור הפועלים, יש עוד צבורים, ויש עוד עתונים. למשל: "בוסתנאי" לדוגמא: "התור". אולי יש ערך לעובדא, כי העתון הזה שנוכר באחרונה עלה עד עתה למוציאיו לנחות בעשרת אלפים לירה. בצוק העתים האלה גם זהו סכום בעל חשיבות ידועה. כמה אתה עמל ויגע כדי להשיג להוצאה נחוצה איזה אלף, איזו מאה לירה, ופה הוציאו כעשרת אלפים, ופה גם פה נשמעת הקובלנא: אי הסופר? מדוע הוא מתחמק, מדוע הוא פונה בכל אשר פונה? ופה גם פה יש מתיחות וקובלנא הדדית. הסופר בוחל להיות "כלי-זמר", הוא רוצה בקב-חרובים – ומשלו.

הדברים עצובים, התחלנו בשמחת חג ונכנסנו לעולם ההרהורים, לחשבון הנפש. צהלנו עם הצוהלים – ופרשנו בדומיה הצרה, לקרן-זוית, ועדיין לא עמדנו על סנימיות הדברים, על הנגוד חפנימי שבין הסופר והעסקן ועל הסוס המענין אולי ביותר: על הסופר-העסקן והשפעתו של זה על הנגוד המדובר.

עוד חזון למועד. חזון מיוחד לשאלת הסופר והעבודה.

ר. ב.

חל-אביב, ט' אייר.

יש מתיחות הדדית וקובלנא הדדית. הסופר התחיל משום-מה להרגיש, כי הוא כאילו מיותר בכמה זו ובצבור זה. כדי לדבר בתמונה נאה והולמת שהשתמש בה פעם א. ד. גורדון לענין אחר: הסופר מרגיש שהוא בבחינת "כלי-זמר" בחתונה. הוא אינו מן המחוננים ומן השושבינים ומכל-שכן שאינו לא החתן ולא הכלה. הוא אינו אלא "כלי-זמר". בהצליחו לשמח את הקרואים, לבדח את דעתם, לגרום להם הנאה רוחנית, לפרוט דגע על מיתרי לבם, לחולל בהם את מתק העוצב, את האושר הטרגי, בגוללו אגל-דמעה מגולות בת-העין – ורחש לבם לרגע רגש תודה, בהעדרו – יש אשר יטרוש אחד הקרואים, אדם סנטימנטלי בודאי, אל קרן-זוית ויחשוב בלבו: חבל! אי המנגן המסליא לפרוט על הכנור? אך בכל אלה אין הוא אלא "כלי-זמר", אדם מדולדל ומיותר. בכל הכבוד שאתה מביע לו, הרי אינך מעלים ממנו, שאסור לו לשאת את ראשו ברמה. הוא אינו אלא מן "הרקחות והסבחות". העסקן, המפקד, המנהיג עולה עליו ועדיף טפי. –

אכן יש מתיחות הדדית וקובלנא הדדית. הנה יש במת הפועלים ויש במת הסופרים. כמה נעזרת במה זו ע"י מנהיגי הפועלים? אי המלה החמה, העוזרת, המעודדת? הסופר העברי רצה להקים לו אוהל, שבו הוא אינו רק "כלי-זמר" אלא גם מחותן. גם חתן וגם כלה, היש בזה מן החטא, מן הפגם? הנוגע דבר זה במי-שהוא ובמה-שהוא? ואי ההבנה למאמצים הקשים הנעשים לבצור כמה זמן מאין תהתעלמות? "מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין

גוף אדם, שחי אמש או היום, שכמותו התהלך בטוחות... ואפשר אחד מחבריו הוא? מי יודע? הלא רבים מהם יצאו תמול להגנה, למלחמה על הערבים והיהודים. מי יודע? וכגבור בו האימה לרגע, נצחה בקרבו, כמו בכל שעה, הכרת-החיים שלו, צד האורי, והוא בקש לנחם עצמו, שזה אך קברו של ילד הוא של תינוק. כל-כך קטנה החפירה.

ערבית, כמובן מאליו, לא ידע אף מלה אחת. והוא שאל אנגלית ברטון שפתים: למי הקבר הזה? ואולם החופרים השניכ לא הבינו לשפתו. אף לא קמו לקראתו כלל (המות הוא יותר רציני אפילו מפקיד אנגלי וגם קדוש יותר, ואינו מבחין בגזעים...). והם אך דטנו כמותו איזו מלים בינם לבין עצמם. ואולם אותה שעה הלכה האימה וגברה בלבו של מיסטר סוויט. הבטחון הוא שהתחיל להתערער בו פתאום. העולם הקטן שלו, הזעיר, שהיה כבנין של שתיים שלוש קופסות ריקות, התחיל מתמוטט. ואולי שמע הוא לראשונה אף-על-פי-כן את רשרוש כנפי-המות? ואולי קרה כאן דבר נורא מזה: המות, שהמתין לו למיסטר סוויט מאחוריו על מנת לקרב אליו בלילה הזה (בערך בין השעה האחת-עשרה והשתיים-עשרה) - אולי הוא שארב לו כך והתהלך בצדו, לפניו, לעיניו, וזעזע אותו והרעיד את מיתרי-נשמתו, ואף אם המיתרים האלה היו קהים מאד, ועל כרחו היה הוא אנוס לשמוע פתאום למנגינה זו, שלא שמע אותה, וכמותה, מעולם? - מי יודע?

„על-כל-פנים“, אמר מיסטר סוויט לנפשו, „אין זה קבר של ילד“ - כי בינתיים הרחיבו שני החופרים את החפירה ועמדו בתוכה והטילו את הגושים המשחירים לתוך הלילה השחור, הבא-ופתאום וגם ההלויה באה מרחוק. דמות כזאת לא דאה עוד סומס סוויט מימיו. לא! אילו היה הוא נשאר בחיים, היה זוכר את הסצינה הזאת לאורך ימים; אפילו הוא:

ארון-מתים שחור התקרב בתוך דמדומי ירושלים הנוגים-האבלים, בשעה שמעל ההרים מסביב, הר הויתים והצופים, נישאו, כמו בכל שעת-הערבים, איזה הדים נעלמים שאין יודע מאין הם באים וממה הם מתלכדים יחדיו לסימפונייה נוגה זו של ערב ירושלים. כן, כן, ארון-שחור התקרב ובא, שהיה נראה בתוך הדמדומים התכולים-הזהובים-האדומים כסילוואטה משחירה בתוך קצה-האופק: ארון-מתים, שהיה כמרחף באויר מעל לראשי האנשים ומסתמן על פני השמים - ארון-שחור נצחי של המות הנצחי על פני שמי-הנצח של ירושלים. בלא כל דבור ושידה התקרב הארון מרחוק, ומיסטר סוויט לא דאה כלל את פני האנשים, הנושאים אותו והמלוים אותו: הארון רחף באויר; הארון השחור...

ופתאום (מתוך שנשמתו נודככה במקצת באימה, שלא כדרכו) ידע הוא בפעם הראשונה בחייו גם דבר ברור: קרבן הפרעות מובא כאן, אנגלי נהרג. אנגלי כמותו, ואולי אחד מחבריו מובל כאן לקבורה, אחד מאלה, שהיו מוזמנים אתו על שולחנו הטוב בביתו? (הוי, כמה רחוק היה עתה מכאן אותו השולחן הטוב עם ה„בוי“ הטוב נומר אחד!) ואז הרעיד פתאום כל גופו ברעד ממשי, רעד פיזי, שלא הרגיש עוד כמותו מעולם. נרתע ממקומו ונחפו לעימת הארון השחור.

וכאן קרה עוד פלא, פלא ממש, שאי אפשר היה שיקרה במצב אחר את סומס סוויט מעולם: בעברו במהירות על פני מצבתה של העלמה טומפסון הטובה, אהובתו של ארציבלד קול חבירו - היה ברור לו וודאי בלא כל ספק, שהוא-הוא המובל כאן לקבורה. הוא, ארציבלד קול חבירו, נהרג בפרעות; הערבים הרגוהו - והנה הוא נישא כאן ומרחף בארון המתים.

סומס סוויט החליט לטייל מעט ברגל עם דמדומי הערב. היה לו מלבד האוטו שלו מטעם הממשלה גם „פוני“ זריו וקל-רגלים, אלא שהוא בקש להתהלך מעט. בכלל חדל הוא בימים האחרונים לעשות תנועות גוף, ובשרו העלה שפנים יותר מדי, עד כדי כך, שהיה אנוס להחליף את כל הצוארונים במספרים יותר גדולים. כבד-תנועה נעשה, והקטנה הלזו, הלי, כבר העירה לו על כך, לאחר ששלח לה אחת מתמונותיו האחרונות. ומשום כך פסע הוא בצעדים מזורזים, מהירים במקצת, לקראת רוח הערבים הנעימה בסביבת הרי ירושלים, והתענג, כמו בכל שעה משעת חייו - ראשית על זה שהוא אדם חפשי; שנית, על שטוב לו כך להתהלך לפני ארוחת הערב ולרבות את תאבונו - והשלישית (ואולם נקודה שלישית זו לא היתה ברורה למיסטר סוויט והיא אך דמדומה בו בתוך ערפל-חייו, כאשר היא מדמדת בחיי כל ה„מאושרים“ מסוג זה) - כן, השלישית התענג הוא על זה, שהקב"ה ברא את עולמו כך, שיש בו יצורים שחורים, כושים, ערבים ויהודים, שהם, הנמוכים, המושפלים, העומדים במדרגה התחתונה, מאפשרים לו, למיסטר סוויט, להיות מן הגבוהים, מן הנעלים; מאלה שעומדים על המדרגה הגבוהה. והוא מצא, שזה סדר הוגן ושלם עד מאד.

ועוד היה לו טוב, מחמת אותו הבטחון הגדול, שלא העלה עוד בלבו עד היום שום פקפוק, ספק, או הסוס, שבין ההדוגים כאן, השחטים, ואפילו המתים סתם, לא יהיה חלקו - ולהפך: כדאותו מתים נישאים ברחוב, מכל העממים ומכל העדות בירושלים, וכראותו אסורים מובלים בשלשלאות, היתה גוברת בקרבו הכרת-החיים השלמה, שהוא מיגן מפני כל זה, כאשר הוא מוגן באוטו שלו הקטן והטוב בטוסו בו בחורף בתוך הגשם והסערה... וכך הגיע מיסטר סוויט ובא אל בית-הקברות של העדה האנגלית, ועמד, נקי ומסודר מאד שכן שדה-הקברים הקטן, כעד אמת ונאמן על העדה הקטנה, שמטפלת בו, ואף זה העלה בלב מיסטר סוויט הנאה כל-שהיא: אכן כדאי להיות בן ברית לעדה כזאת; כדאי להיות אנגלי. ואולם פתאום והוא הצל בידו על עיניו, כי ראה לתמהונו הרב, במרחק, שני ערבים עומדים וחופרים במעדרים. עליו לראות מה שם. מה קרה? -

ובהנאה התהלך בין המצבות המעטות, ועמד רגע אחד לפני מצבתה של העלמה טומפסון הטובה, אהובתו של ארציבלד קול חבירו, שהיו לו אתה, כנראה, בשנת 1926 או בשנת 1927, איזה „יחסים“; עבר על פני עוד מצבות של פקידים אנגלים בממשלת פלשתינה, שנים שלשה, שמתו ופנו מקום לאחרים, שבאו אחריהם - ופנו מקום גם לו, שיבוא ויגיע ויעלה, וכדרכו ראה אף כאן את „צד האור“ „the bright side“ של החיים, ואמר לנפשו משום כך: „לא, לא, שוטה לא הייתי מקמי, ובאותו הדבור הנואל היה מעין בטוי: רק שוטים כאלה, הקבורים כאן, יודעים למות לפני בוא עתם... וכדרכו גברה עליו גם כאן, עם הכרת-המות, דוקא הכרת-החיים הגדולה, לבש גאון כמדיו והלך וקרב אל שני הערבים החופרים במעדריהם את הקבר, ואולם שני הערבים לא נשאו אפילו את ראשיהם אליו. הם המשיכו בעבודתם, שהיתה, כנראה, מבוהלת, נחוצה; זרקו את רגבי האדמה ואת גושי-העפר על סביבם, והשמש השוקעת הטילה את צלליהם המתנועעים לתוך הקבר החפור למחצה.

„קבר של ילד“, אמר מיסטר סוויט לנפשו, „בבית מי, איפוא, קרה האסון, והוא לא ידע“ אבל בעצם בקש הוא לו בזה אך נחמה. כי פתאום גברה עליו האימה בשדה-הקברים למראה שקט נפשם של החופרים, צללי הערב היורדים, האילנות המאוושים הקבר הפעור - פעור ממש, לא מכוסה, ועוד מעט יכניסו בתוכו

פתאום והנה המת שלח מתוך שרולו השחור, הארוך (אורך כמה מטרים לשרול זה!) את ידו אליו, אל סומס חברו, והוא אומר למשוך גם אותו לרקוד, למחול המתים. אבל הוא אינו חפץ; הוא אינו חפץ בשום פנים! והוא נאבק, מה חפצים הם ממנו? הוא חפץ עוד לחיות, לחיות, לחיות...

וכאן פרץ מיסטר סומס סוויט בדמעות חמות ובקש לנתק מעליו את צוארוננו הצר והארור, שהחניק אותו. ובלבו התחנן ושפך תפילתו לפני הצוארון – שקם פתאום והיה לדמות חיה, ענקית – שיסתלק מעליו, שישחררהו: הוא חפץ לחיות, הוא עוד חפץ לחיות...

ואז בא ה"בוי" לעזרתו וניתק מעליו את צוארוננו ועזר לו לפשוט את בגדיו ולעלות על מטתו. (הוא, הקטן, ידע שסעודת-הערב, המוכנה שם במטבח, אבודה היום; הוא ישתחרר, איפוא, בשעה מוקדמת יותר לביתו, ולבו עלו בו על כך).

ואולם המטה לא השקיטה את רוחו. להנחתו היה מונח על שולחנו מוכן מבעוד יום ה"ביוליטיין" האחרון של הממשלה, שנשלח לכל ה"אופישלס", ומביוליטיין זה הצהירו לו האותיות הגדולות על הטבח בחברון ובמוצא, על השחיטה הגדולה של גברים ונשים ותינוקות. ואם אמנם כל זה היה מסופר שם בלשון יבשה מאד, רשמית, ובמספרים. אבל לגבי סומס סוויט לא היתה עוד בשעה זו לשון יבשה – ולפיכך נהפכו האותיות מיד והיו ליצורים חיים; ויצאו לפניו במחול ביחוד המספרים, התיצבו לפניו והתעופפו על ראשו, על גופו – והוא התחיל נאבק במחזות הבלהות, שגברו עליו משעה לשעה.

לפנים, בשנים הראשונות לבואו לפלשתינה, היה נכנס לאיזו משפחת יהודיות בירושלים – ובודאי משום כך התחילו מרקדים לפני עיניו בהאלוציאציות שלו אותם היהודים והתינוקות, שהכיר נבתיים ההם, ואולם עז-ארגיעה נהפכו הם ליהודים האחרים אלה ש"תלתלים" תלויים להם על-יד רקותיהם ולובשים בגדים ארוכים ושחורים – עד שקם המחזה לפניו כמו שהוא, כמו שהיה: ראה יהודים שחויטים; גופות קטועות; בתים עולים באש – בקש להשתחרר מן המחזות ולא יכול; פקח את עיניו וסגרן, וראה בלא הרף את הארון-השחור, ארון המות, המרחף בקצה האופק של הרי ירושלים...

על זרועו הצהירה לו משעונו השעה האחת-עשרה בלילה. הוא שתה שוב. לא ידע אם נרדם כבר או לא. ואחר נזדקר במטתו והחליט שתי החלטות:

(א) הוא יחזור לביתו, לאנגליה, לפוטני, להלי ביל. הוא אינו יכול להשאר כאן בין הפראים. החיים אינם בטוחים כאן. קול חברו נהרג. קול הגבור, החזק, נדקר בסכינים... הוא יגש אל שולחנו, יאיר את חדרו, ויכתוב מכתב-פטרין לממשלה "היות"... כך יפתח ויכתוב... "היות"...

(ב) מכתב יכתוב להלי ביל שלו, שהוא עוזב את ה"אוריינט". בפוטני יבנה לו את ביתו, שם מקומו.

ואז באו לראשונה גם הגעגועים, כליון-הנפש הנאמן, למולדת הרחוקה, לעיירה הקטנה, עיירת מולדתו, לבית האבות הטוב, לאם ולאחיות ולבעליהן ולילדיהן – וסומס סוויט נשתפך לגמרי בבכי, סבב את כפתור-החשמל ונגש ראשית לכתוב להלי.

ובבוקר, כשנפתחו דלתות מעונו ופרצו ונכנסו לבית, מצאו את סומס סוויט מוטל כאבן על הארץ בין שולחן-כתיבתו ובין הכסא ההפוך, ומעל השולחן הצהירו האותיות המשרבבות של התחלת מכתבו:

"היו פרעות בפלשתינה".

מאין ידע זאת סומס סוויט? מי גלה לו סוד זה? ומאין היתה ודאות זו?

בשאלות האלה לא נדון כאן. על המיתרים שלו, שנתעדנו פתאום בתוך האימה, שרפו, שהמות פָּרט עליהם באצבעותיו, נתנגנה מנגינה זו של המות, של הנדאות – ואולי גם של הנבואה? מי יודע!

ועוד לפני שהתקרב היטב אל מספר המלויים, ידע כבר, שאמנם ארצי'בלד קול חברו הוא, אהובה של טומפסון ידידתו הטובה. ואחר כך עמד מיסטר סוויט על יד הקבר, בשעה שהכניסו לתוכו את הארון.

והלילה החשיך, ופנסי-החשמל קטנים רצדו באורם על פני הארון השחור ועל הקבר הפתוח – ואחר על הרגבים הכהים, שכסו בהם את חברו הטוב, אהובה של ידידתו הטובה מיס טומפסון.

ג

ובאותו ערב, בהליכתו התועה בחזרה לביתו, נתמוטטו כל חייו של מיסטר סוויט. ואף על פי שהדרך הזאת – Via dolorosa – שלו – לא היתה כלל ארוכה: כחמשים או מאה צעדים הובילו מבית-הקברות הקטן אל מעונו. אבל אם נחשוב, שבחמשים הצעדים האלה עלו במוחו ובנפשו של סומס סוויט חמשים מחשבות – כי הפולס שלו עלה בחומו והלם, ועמו עלו גם המחשבות המחוממות בזו אחר זו – ומאורע כזה לא אירע לו מעולם: המשים או מאה מחשבות לחמשים או מאה צעדים – הרי נבין היטב, שבהכנסו לחדרו צנח מיד על כסאו, הרגיש מחנק בגרונו, בצוארוננו, ידע ברור, שרע לו מאד, קרא ל"בוי" החביב עליו, שיביא לו משקה לרוותו וצוה עליו שיציע לו מהר את מטתו.

ה"בוי" חשף את שיניו הלבנות והנפלאות ורץ והביא לו את בגדי-הערב. לפי הרגלו עשה, מאחר שלא הבין כל-כך הרבה אנגלית בבת אחת. אבל מיסטר סוויט לא כעס. הוא לא כעס עוד – והחנה לו לנער תנועות בידיו, שיביא לו משקה מן המשקאות לשתיה – ואולם מאחר שהנער ידע היטב רק את המלה "וויסקי", ולו לא היה עוד הכוח להרחיב את דבורו, הסכים לוויסקי וסודה, שתה והוסיף ושתה, ורוחו לא שבה אליו. וכאן הגיעה לנו השעה, שנטעים על דבר אחד חשוב

מאד: מיסטר סומס סוויט, כהרבה "גבורים" אחרים, היה פחדן גדול בשורש נשמתו. אלא מאחר שלא בא עד היום עד שורש הנשמה ולא חקר אותה מעולם (אילו היה חוקר אותה היה יודע, שעוד בילדותו היה מפחד אימת-מות מן העכברים שבמרתף ביתם, במקום שאביו היה מעבד את העורות, ואחר כך, בשכבו בפעם הראשונה בחפירת-ההגנה, חלה מיד בלילה הראשון מפחד ולקה בקדחת ובמחזות-בלהות); ומאחר, שכל בני סביבתו, וביחוד כאן, ב"מזרח", התייחסו אליו כאל "גבור", לא ידע הוא עצמו, שפחדו הנהו – פחדן גדול מאד ונגוע ומפורד ביסודות נשמתו. ומכיון שעם הפחד הזה, הפרטי, האנוכי, נתערער בקרבו לפתע גם הבטחון, שהוא, שהם, האנגלים, בטוחים כל כך בחייהם – הנה דוקרים גם אותם! – ועם זה נתרדרדו פתאום כל היסודות של בנין-חייו (ובודאי היו כאן גם עוד סבות פיסיות הרבה, בפרוטוקול-הרופאים, שנכתב לאחר מותו הפתאומי, ודאי נרשם כל זה ונתבאר שם באר היטב) – תקפו עליו פתאום האלוציאציות מוזרות מאד, ועוד לפני שהתפשט את בגדיו:

תחילה ראה את הלי הקטנה נושאה על גבה הרבה עורות נותני ריח רע; ריח רע מאד ועכברים מדלגים סביבה. וכעבור רגע נהפך המחזה – והלי ומיס טומפסון יצאו יחד במחול עם ארצי'בלד קול חברו הטוב, המת, המדוקר והשותת דם. ואולם

חַתַּנַּת הַיְקוּנָה

(בלדה סרבית)

עד היום, לִסְן הַיּוֹת הַעוֹלָם,
עוד לא הִנֵּץ פֶּרַח כְּבִית־פְּאָרַת,
בְּאֲשֶׁר הִנֵּץ בְּיָמֵינוּ אֵלֶּה
בְּבֵית וְגו' לִיְבוּבִיץ זֶה הַלְבָּן,
אֲשֶׁר בְּאֲמֻצֵּעַ עֶרְבַת נְבִיסְנִיָּה –
הִיא הַנְּעִרָה הַיְקוּנָה הַחֲמוּדָה.
יָפָה הַיְתָה, אִין בְּנָזוֹת מְשֻׁלָּה:
דְּקֶת־נְזֻרָה, זְמוּפֶת־גו' פֶּתֶמֶר,
לְבִנַּת תֶּאֱרַר וְחַכְלִילַת שְׁפָה,
בְּמֹו הַנְּצָה לְקֶרְאֵת שְׁמֵשׁ בְּקָר
בְּחֲמֻדוֹתֶיהָ עַד לְעַת צְהָרִים,
שְׁתִּי עֵינֶיהָ – שְׁנֵי יְהֻלּוּמִים זֹרְחִים,
שְׁתִּי עֲלוֹקוֹת־יָם¹ – שְׁתִּי נְבוֹתֶיהָ,
עַפְעַפִּיָּה – בְּנֶפֶס סְנוּנִית רוֹמְסוֹת
וְזֶהב תְּלַמְלִיָּה – גְּדִילֵי מֵשִׁי.
פִּיהָ זֶה הַסְּתוּק – קַפְסִית־סְפָר,
לְבָן שְׁנִיָּה – חֲרוּזֵי פְּנִינִים צְחֹרֹת
וְשֻׁרֵי זָךְ לָהּ – שְׁנֵי תְּאֻמֵי יוֹנִים.
נַעַם שִׁיחָה – הִגָּה יוֹנִים מְמִים
וּבֶת־צְחֻקָה – שְׁמֵשׁ וְיוֹ בְּזֻרְחָה.
בְּכָל בּוֹסְנִיָּה וְחֶרְצוּבִינָה
יָצָא שְׁמַע יָפִיהָ חִישׁ לַתְּהִלָּה.

נָתַנוּ עֵינֵם בָּהּ חֲתָנִים כְּבִים.
אוֹלָם שְׁנִים שְׁחָרוּ בֵּיתָהּ מְמִיר,
אֲחֵד הוּא הַיְשִׁישׁ מְסַתֵּף אָנָּה
מְקַרְאִינָה, מִן מְצוּדַת נּוֹבִי;
וְהַשְּׁנֵי סוֹקוּ מְאֻדְבִּינָה.
עֶרֶב אֲחֵד בָּאוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדוֹ
לְשֹׂאֵת אֵת בֶּת־חֶחֶן, בָּהּ חֲשֻׁקָה נְפֻשָׁם.
אֵלֶּף שְׁקָלִים הֶרְבָּה לָהּ הַיְשִׁישׁ
מֵהָר, וּמִלְבָּדָם אֲנֻדְוֶהָ;
סְכִיב הַאֲנֵן נָחַשׁ לֹז וְתַפְתַּל
וְעַל מְצַחוּ וְגַה יְהֻלּוּס־זֶהָר,
כִּי בְּחֻצוֹת הַלַּיִל בְּבִצְהָרִים,
לְגַגָּה וְרַחוּ יוֹכְלוּ לְעֶרֶךְ מִשְׁתָּה.
אֲכֹן סוֹקוּ כֶּק שְׁנִים עֶשֶׂר שְׁקָל
הַבִּיא, כִּי לֹא הָיָה מְאוּם לְעֵלָם
בְּלִמֵּי חֶרְבוֹ וְהַסּוּם הַלְבָּן –
וַיִּשְׁטַף לְאֶרֶץ מְנוּרִיָּה,
כִּהְנֵשָׂא נֵץ בְּמִרוֹם שְׁמִים.

¹ בשירי העם הסרביים משתמשים בעלוקות לתאור הנבות, כשם שמשתמשים בכנפי הסנונית' לתאור העממנים.

אֵךְ הָאֵח לְאֲחוֹת דְּבָר לֵאמֹר:
„הַיְקוּנָה, אֲחוֹתִי הַאֲהוּבָה,
עוֹד בְּיוֹם בּוֹ אִמָּא יִלְדֶתְךָ,
אֵת הַיּוֹת יַעוֹדָה כְּכָר לְאַחֵר.
עִמָּה כְּבִים הֵם מְשַׁחֲרֵי בֵּיתְךָ,
אֵךְ מִכָּלֶם מוֹכִים הֵם בְּעֵינַי,
אֲשֶׁר הַיּוֹם יוֹנְמָנוּ לְחֻצְרָנוּ.
אֲחֵד הוּא הַיְשִׁישׁ מְסַתֵּף אָנָּה
מְקַרְאִינָה, מִן מְצוּדַת נּוֹבִי;
עֲצוּם עַד לְמֵאֵד וְכָב הוּא עֶשְׂרוֹ,
הוּא יִלְבִּישֶׁךְ בְּגָדֵי כָל־חֲמוּדוֹת,
אֵף כָּל טוֹב יִאֲכִילְךָ, דְּבִשׁ וְסֶפֶר,
סוֹקוּ מְאֻדְבִּינָה הוּא הַשְּׁנֵי,
אָפֶס אִין לְסוֹקוּ כָל־מְאוּמָה
בְּלִמֵּי חֶרְבוֹ וְהַסּוּם הַלְבָּן,
עִמָּה אִמְרֵי, הַיְקוּנָה חֲמוּדָה,
אִמְרֵי נָא, לְמִי אֲשִׁיאֵךְ, אֲחוֹת־י!
לֹו הַאֲחוֹת תְּשִׁיב אִמְרִיָּה:
„עֲשֵׂה, אֵת יְקִירִי, בְּאֲשֶׁר עִם לְבָד!
לְאֲשֶׁר תִּתְּנֵנִי לֹו אֲנֵשָׂא.
אָפֶס טוֹב בְּעֵינַי עֲלֵם צְעִיר,
אִם גַּם אִין בְּבֵיתוֹ כָּל־מְאוּמָה
מִן הַשָּׁב, וְאִם גַּם עֶשְׂרוֹ כָּב הוּא!
לֹא בְּכֶסֶף וְלֹא בְּזָהָב עֶשֶׂר,
כִּי בְּרַכַּשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יִאֲהַב.”

אֵךְ לֹא שְׁמַע וְגו' בְּקוֹל הַאֲחוֹת
וַיִּתְּנָהּ לְמִסְתַּפָּה אָנָּה
זֶה הַשָּׁב לְמִרוֹת רְצוֹן הַנְּעִרָה,
וַיְהִי כְּשׁוֹב לִיְבוּבִיץ אֵל תְּצַרו
הַזְּמִין קְרוֹאֵי חֲפָה, כִּי יוֹבִילוּ
אֵת הַנְּעִרָה אֵל מְעוֹן הַחֶחֶן.
גַּם אֵת סוֹקוּ הַזְּמִין, לְמַעַן יִשָּׂא
אֵת הַנְּגָל לְפָנֵי קַהֵל הַקְּרוֹאִים.
בָּאוּ קְרוֹאֵי חֲפָה לְבוֹשֵׁי הָדָר,
עֶשׂוּ דְרָכָם אֵל מְעוֹן הַנְּעִרָה.

אֵךְ בְּחֻצֵר הַנְּעִרָה הַנְּהַדְרָת
נָח הַקַּהֵל שְׁלֹשָׁה יָמִים לְבָנִים,
וְאֵךְ עָלָה בְּקָר יוֹם הַרְבִּיעִי,
הַשְּׁבִימוּ צֵאת עִם הַיְקוּנָה מְעוּנָה.
הַסָּה מִן הַבֵּית אֵךְ הֶרְחִיקוּ
וַיִּשְׁימוּ פְּנֵיהֶם לְעֶרְבָה,
פָּגַתָּה לִּם הַנְּעִרָה אֵל שְׁשֻׁבִינָה
וְעַל אֲזוּנֹו לְחֻשָּׁה דְּכָרִים אֵלֶּה:
הַגָּד, נִים, אִמֹר, טַבְּעַת וְהָבִי,

ציירים ארץ-ישראליים

מאת יעקב קופליביץ

דומה הדבר כי אינסטינקט הצורה ופולחנה, שהופיעו בקרב היהודים אחרי המלחמה במדה תרבה יותר גדולה מאשר לפני, הנלכים ומתחזקים ואין להם מעצור. יהיה יחסנו איזה שיהיה לעצם החיון הזה של כניסת היהודים בהמון לאמנות הצורה דוקא בתקופה שבה החלה ירידת האמנות הזאת, הנה אין ספק כי עומדים אנו כאן – אם לא לפני תופעה חברתית-תרבותית – על כל פנים לפני עובדה. עובדה זו מורגשת ביותר בארץ-ישראל, כאן אין הציירים היהודים בטלים בתורת יהודים, כמו בספירה נכרית, ורשומם של איוו עשרות ציירים בתוך ישוב קטן כישוכנו נכר יפה, עד שבלי משים תעלה על לבנו השאלה: מי עשה לנו את כל אלה? האמנם אינסטינקטי-יצירה חדש הוא המתגלה באומה? ימים ינודו.

השנה האחרונה היתה שנת ברכה לציירי ארץ-ישראל: במשך השנה הזאת הם ציירו הרבת; אצל רבים מהם ניכרת התעוררות לבקשת דרכים יותר נאמנות, ואצל אחרים – גם התקדמות. בדרך כלל – יש להעיר – נבדלים הציירים הארץ-ישראליים מאחיהם הגדולים במרכזי האמנות בזה שחכרים הם לנמרי את זו השניות שבאירוניה כלפי עצמם, המציית את האמן המודרני, שלא נשאר לו, לאחר שכבר טעם את כל הצורות החדש-שמעיות, אלא אפשרות-חידוש יחידה, והיא: לשקף את עצמו כראי עקום, להסתכל בעצמו תחת להסתכל בעולמו של הקב"ה ולשפוט את עצמו באמנותו; גודל דורות מאוחרים! לא כן בחורי ישראל הנכנסים לטרקלין האמנות: הללו עוד הכל חדש להם, ובסגולם לעצמם את דרכי-הבטוי של "האחרונים", הם נשארים בעצם, על פי רוח מבינתם, תמימים כדורות "הראשונים" באמנות, ותופשים כל צורה בתמימות וכלי אירוניה.

אך יותר משחשוב הרכוש הציורי אשר עשו הללו פה בארץ – שהנהו, סוף סוף, רכוש מלא פגמים ונישונים ודל יותר מדי מאשר יוכלו ליכנס בזכותו לאוצר האמנות העולמית (יש לומר כי הציור הארץ-ישראלי הוא ציור פגום שיש בו נרעין של שלמות נפשית כזאת שלא תמיד היא מצויה בציור הטוב של מרכזי-האמנות); חשובה תופעה אחת, שאינה ידועה עדיין כלל בעולם הגדול ושכדאית כי גם הוא – העולם הגדול הזה – ישים אליה את לבו: והיא – הפעולה המוורה והרתת-התוצאות, המהפכנית כמעט, שיש לה לארץ-ישראל (לחמתה ולעין נופה, לחלל איריה ולאורה, זה האור היוצר כאן צבע יסודי חדש, אחר, לא ידעוהו בני הצפון והמערב, האור הממית בכדי להתיות מחדש) – על הציירים היהודים (על היהודים במדה יותר מרובה מאשר על בלתי-יהודים, בעקב היתם המיוחד שיש לצייר היהודי לארץ-ישראל, גם אם לא דבקה בו אמוציה יתרה) הבאים הנה עם רכוש מסויים של ערכי-ציור פחות או יותר בטוחים ומנוחים להם בקופסה (בקופסת הצבעים הכתוב מכתב). אורה של ארץ-ישראל מסכסך וטורף את הפליטרא שלהם, הוא ממים וממית את הששר על קצה מכתולם, וביום בהיר אחר יוכחו פתאום לדעת, כבואם לצייר את הארץ, כי אמציעיהם וסממניהם אינם מתאימים למראה עיניהם החדש. אם ציירים ישרים הם, יתחילו לחפש להם דרכי-צבע חדשים, וישובו להיות מתחילים: כמעט כל הציירים שבאו לארץ-ישראל עם פטאני ידוע נולדו כאן מחדש לאחר שעמדו זמן מה פנים אל פנים למול החדלון, חדלון-אמצעים מדכא. איריה של ארץ-ישראל המית את סממניהם, ועל כן היה עליהם להולד מחדש בתורת ציירים, ומובן שלידה שניה זו לא עלתה אלא בחלקם של אלה שיש להם יסוד של יצירה בריא וקיים. מכאן, שארץ-ישראל היא

מי הוא אשר נועד לי לתתן?
השיב השששין לה דברו חרש:
"שורי סביבך, תפי ראשך שמאלה!
רואה את מרחוק את הישיש,
אשר גא והדור באפגדי
ישב באפריזן הארנמן
וזמן שב על פי מדותיו יורד?
הוא הוא מסתף אנא, אשר נועד
להיות לך לתתן, בת-חמדות!
והצורה תעוף עין סביבה
ומעמק לב אנהה תפליט;
אחר את ששפינה תשאל שנית:
"מי הישב על הסוס הלכן,
אשר בקרו ושא את הדגל
ואת לחיו זמן שחור וכתיר?"
השיב השששין לה: הוא הגבור
סוקו מאדפינה, אשר בקש
את אחיה, כי ותגד לו לאשה,
אך הלז את פניו השיב ריקם."

וכשמע תיקונה תיפה
דבריו אלה, צנחה לאדמה,
נתרו כאו כלם להרימה
ולבסוף הישיש מסתף אנא.
אך סבלם גבצר להרימה
מן הארץ; נק בקרב שם סוקו,
תקע את הדגל באדמה,
את ימינו הושיט חיש לצנחה, –
במאליה תיקונה תתרוםם,
ובשבתה על הסוס מאחורי סוקו,
הטה את אפירו לערכה
וישטף את מרחבי השדה,
כמו כוכב סם בערכת שחקים.

ראה זאת הישיש מסתף אנא,
גמלא חרון וברב קצפו קרא:
"הנה תראו, קרואים סבכרים,
את השוודד חוטף את גלדתי
ומידיו איך לא תוציאנה?"
ענו בני תלניה לו פה אחר:
"ישא גץ הסנונית באברותיו,
ישאנה תחמק, פי למענו
נוצרה! אולם אמה שוב לתצרה,
לא בשבילך זאת הצנחה תפחת!"

עבית על ידי
י. ליכטנבוים

שימושו למד: כולנו חיים בחסדה של השמש. גם סממניו החדשים של צייר-מחפש זה נולדו תחת שמים אפורים, וכאילו לא ידעו מעולם את בתי-החוקה של השמש ואת מנעו הממים וממוג של אויר ארץ ישראל.

בסיבת שרונה

א ניומן

(ב) א. ניומן. - ההשערה אשר הבעתי עליו בזמנה (שם), אנב תערוכתו הראשונה בתל-אביב לפני ג' שנים, כי עתיד צייר זה שצבעי-השמן הקלושים שלו דומים לצבעי-מים, להיות פעם לאקואר, ליסמן טוב - נתאמתה בתערוכתו האחרונה שלפני חודש. הפעם הביא כמה אקוארלים נאים באמת. נופי צרפת וארץ-ישראל. שיש להם סגולת דקות ושעם טוב במוזנת הצבעים. בין העבודות הללו של הצייר הצעיר הזה אפשר כבר למצוא כמה אקוארלים שאפשר להציג אותם לראות, בלי בושת פנים, גם במרכזו אמנות.

ביותר מצטיין ניומן בניצול השטח ובכלכול הנכון של הפרס פקטיבה. (באקואריל אחר שבו „פנה בירושלים” או רואים פרספקטיבה כפולה: החלק של התמונה עולה מלמטה למעלה לנגד עיני המסתכל, בעוד שמנקודת-השקפתו של החלק העליון המרוחק - זוהי ירידה ולא עליה. ולא הזכרתי את עצם הדבר הרגיל הזה אלא בגלל הטבעיות המרובה שבה הוא עולה בידו ניומן). השפעת המקום רבה עליו, אף על פי שהוא אינו נעדר גם עצמיות ידועה. בכואו לארץ-ישראל, בא שניו בגון שלו (אני אומר שניו ולא משכר); בכואו לצרפת שכת כמעט את אשר נגלה לו בארץ-ישראל. עכשיו, בשונו לארץ-ישראל, הוא משכיח מלבו בשניה את השפעת הצפון המחרשת. כי יותר טוב היה אילו השתמש בכל ההשפעות-הרשמים רק בכדי למנוע לו סינתזה אחת בתורת ציור ארץ-ישראלי. אבל הוא יותר מדי „דסקריפטיבי”, אם מותר לומר כך, מאשר יתן את לבו למטרה כואת שבאידיאה מרכזית. ואולי זה רק משום שעדיין הוא שוהה על ההיקף, בשולי היצירה הגדולה, ועדיין לא הגיע אל מרכזו. כי יש להעיר שכשרונו של ניומן אינו נאמן תמיד לעצמו: יש שהוא עובד בידיו ובעיניו בלבד, כביכול, כאילו עזבתו נשמתו; האמוציה היצירתית נחה עליו רק לסירוגין, ורק בפקדה אותו מצליח הוא להכניס תיים וכיטוי למלאכת ידיו. ויש אפילו כי בתמונה אחת אתה מוצא חלקים חיים ומדובבים וחלקים מתים או כפואים. אבל מכיון שנדמה לי כי את ההתערותא דלתתא שלו (לכלל התערותא דלעילא לא הגיע) הוא שואב באמת ובתמים ממקור הטבע, יש תקוה לאחרייתו, כי צריך רק שמגעו המיוחד של נוף אשר כלבבו, המתאים למבנהו הנפשי הוא, יפתח לו את שערי האמוציה האמנותית. בכדי שסממניו יהפכו לחיים. אני מאמין כי עוד שמורה לו התקדמות, וביחוד-באקוארליסטן!

(ג) עובדיהו. - בעבודותיו האחרונות נכר שניו מסויים שטראת ברנע הראשון כהתקדמות. ואמנם יש כאן גם התקדמות, במובן שהצייר

אכבדוהן מצוינת ומיוחדת במינה לכשרונות כצויר. ולא פחות משיש ליעץ לכמה ציירים מתחילים אשר בארצנו ללכת ללמוד את מלאכת הציור ואת ערכיו התרבותיים במרכזי העולם הגדול, יש ליעץ לציירים שכבר קנו להם אמצעים בטוחים וזכות אורח בציור לבוא לארץ-ישראל על מנת לציירה: הם יגלו עד מהרה כי באו הנה על מנת „להשלים את חנוכסם” תחת שמשה של ארץ-ישראל יצטרכו, לתועלתם, לעמוד במשך זמן-מה לפני לוח הסממנים כמתחילים בשניה.

בין ציירינו כאן אין כמעט אף אחד מבין הראויים לתשומת-לב שלא עבר עליו בארץ-ישראל גלגל „Stirb und Werdel...” חוץ מראובן - היונק בציור יותר מלבר מאשר מלנו, ושררכו היא יותר דרך קבלת השפעות ואמצעי-טכניקה אקליקטיים (אמנם בהצלחה שבקרב הרנשת המדה ושעם טבעי וטוב), ושעל כן לא הכשילוהו שום פרובלימות שבנישויים נפשיים, - לא ניקה אף אחד מן המצינים בתערוכת „אנדי” (בשנה שעברה, לאחר התפרקות אגודת הציירים) ובתערוכה המשותפת האחרונה, כמו גם אלה שהציגו בזמן האחרון כל אחר לעצמו (פלדי, ניומן, עובדיהו, אלויל בתל-אביב; ליטונובסקי ווריצקי בירושלים) מן הסתירה הזאת שבין סממניהם ובין התביעה שעף-הארץ תובעת מהם, בין אם הם מודים בצדקתה ובין אם לא; אבל לשבחם צריך לומר שגם לא העלימו את עצמם, ברובם, מן התביעה הזאת, שנרמה להם, על כל פנים, להיות יותר ישרים ודורשי-אמת בבקשת אמצעים לבטוי, באשר לא יכלו שלא להניש בחידוש הזה הדופק על פתחי האטלייה שלהם ורובב אליהם בלשון הטבע עצמו. יש בנייהם כאלה שמתעקשים וממשיכים לעבוד בסממנים הנושנים, הצפוניים, כאשר למרו, ומתפנים לספק את תביעת הטבע החדש מתוך טכניקה של הטבע לעצמו (גלוקסברג, וריצקי, ליטונובסקי, ניומן) ואך מיעוטם נותן ערך וזכות של פליטרא, כביכול, לצבעיו של הטבע. ורוצה ללמוד ממנו (אלויל, עובדיהו, ובזמן האחרון גם פלדי).

אנסה להגידר כאן בקצרה, בלי מוקדם ומאוחר מדייק, את דרך התפתחותם ומהותם הציורית של אחרים מאותם הציירים, אשר את תערוכותיהם היתה לי האפשרות לראות. שהציגו בזמן האחרון את פרי עבודתם.

(א) פלדי. - עבודותיו האחרונות של הצייר הזה, שהטמפרמנט שלו גדול מיכלתו, מעידות על נקודת-מפנה, כמעט על משבר יסודי, ברוחו. דומה שמתוך התעררות-הכרה עמד הצייר הזה פתאום בשערי תשובה, ובנתרו בבת-אחת על כל הניקות, האקספרסיוניסטיות כנונתן והרקורטיביות בתוצאתן, על כל ההתדרות בהבעה סמלית-פסיכולוגית שהיתה שמורה לו לרעה בעבודותיו הקודמות, בחמויו וערכיאו המתנששים כים נחמר ובתופיים צרחניים כנעירת החמורים האהובים עליו, והתחיל להתדפק על שערי הטבע, בידים ריקות, כביכול, מוכן ומוזמן לקבל ולמסור באמונה את אשר נתן לו מראה-עיניו האובייקטיבי. כונת-התחדשות כואת ודאי שהיא ראויה לשבח, ואנחנו מברכים אותו כי יגיע לכלל ערך חדש בדרך התרשה שעליה דרך-הלא זוהי הדרך העולה פֶרְבִּיוֹנָה. אל נא יחשב לי הדבר לקריאת „שישו בני מעי” אם אוכיר כאן שעוד לפני שלוש שנים „נבאתי” (באחד מאמרי על הציור „בכתובים”), כי עתיד הציור לשוב עוד אל קורוא, ואולי יעשה זאת דרך מוינה חדשה של טיפוח האור עם טיפוח הצבע. לפי שעה נרע עדיין חלקו ותפקידו של האור (לא בתורת אֶפֶקט כי אם בתורת יסוד לצבע) בתפישת ציירינו, ופלדי בכללם. גון עבודותיו התדרשות של זה האחרון הוא עדיין יבש ולפעמים גם נטול-חיים. רוצה הוא כי הטבע הארץ-ישראלי ידבר אליו בלשונו. בעוד שלשונו הוא, שלא שכת אותה עדיין כל צרכו, היא לשון מוריו הצפוניים. חושש אני שמא רק החליף פלדי השפעה בהשפעה, ומשאלתי נאמנה כי תפקחנה עיניו לראות גם שעצם הצבע בארצנו אף הוא אחר מאשר זה שאת

בציוריו ההם, עוברת לשיתוק גמור. מי שהיה צייר בוינה חדל כאן לנמרי מהיות צייר, לכאורה.

אך השנה האחרונה הביאה ברכה גם לו. לא אצטרולוג אנכי ואדע למה זה, אך השנה האחרונה הביאה, כאמור, ברכה לכל ציירי ארץ-ישראל. מקץ שנתים של שיתוק גמור התנער גם אלוייל לתקן את ברק לוחיםמניו: התנער וקפץ קפיצה—אל הצבע. אפס כי חוששני שקפיצתו העבירתו מן המטרה והלאה, כאשר התוורתו אל עָבְרו הצפוני, עם הקופלם והבְּקָמִיל והקֶקְטָסִים המצויים רק תחת שמים אפורים. בתערוכתו האחרונה נכרת אמנם קפיצת התנערותו זו למדי, אך לא נכר עדיין רְכוּש שאפשר להראות עליו באצבע—לא על מנת לשבחיו ולא על מנת לנַטוֹתו. אבל נדמה לי שיש לתת לאלוייל קרדיט: הוא אוהב את הטבע באמת ובתמים, התמים—הנאיביות—ישנו, וכסבור אני שכומננו, זמן האירוניה העצמית באמנות, זוהי סגולה חיובית, כמעט רכוש; אך „האמת“, זו האמת האובייקטיבית, ואינני חושש לומר: הריאליסטית (כי ריאליזמוס מוכרח להיות בכל צורה אמנותית)—חסרה עדיין. אבל אלוייל אף הוא יצא שנית לדרך, ואולי ימצאנה את האמת האובייקטיבית הזאת ששמה סיתוזה בין ההתרשמות הנאמנה ובלתי־משמטת (הלְקִיחה) מן הטבע ובין שלטון הצבע ומְסַדְכָטוֹ לטבע (הנתינה) מתוך הצבע. כי הדבר שאליו אנו נושאים בָּאֵן את נפשנו הוא לא, חס ושלום, רדיפה אחרי אפקטים של אור ואימפרסיוניזמוס, כי אם שלטון־צבע כזה על אקמות היודע כי אלהותו שבשמים, שבה הוא תלוי כולו, הוא—האור!

(סוף יבוא)

* * *

בְּבֵר סְנֵי יָם תְּזוּנְךָ, אֱלֹהִים,
וְהוּא תְלוּי עַל בְּלִימָה,
כְּמַעַט שְׁנֵתַי עֵינַי בּוֹ בִיעֵף
וְאֵינְנוּ...

וְאַתְרֵי רְאוּתִי מַה יִתְנֶנּוּ לִי מְתִים?
וְכֵל עֲזָלְמוֹתֶיךָ לִי מַה?
מֵן נָא וְיִצְאָה גְשֻׁמַּי אַתְרֵי, וְ
אוּלַי אֲשִׁינְנוּ...

ש. שלום

כָּלֵל וּפְרָט

מאת ר. וליגמן

את המושגים כלל ופרט אנו תופשים ראשית כל מבחינה מעשית גרידא. כפי שהם ידועים לנו מתוך המציאות היומ־יומית, בלי לחדור לפי שעה אל משמעם העמוק, והיינו: את הפרט בתור יחידה נפרדה בעלת תחום מוגבל ומסוים של יצרים ואינטרסים מיוחדים לה לבדה, כשהיא עומדת בפני עצמה ומקופלת בתוך עצמה. ואת הכלל בתור כללות של מוסדות המתנשאת על גבה של היחידה הפרטית האמורה, כשהיא מְכַזֶּבֶת בקרבה את צומת כל אותם הנימים, המקשרים רבוי בלתי־מסוים של יחידות כאלה בחייהן המשותפים ובעמדתן המשותפת לגוש חברתי אחד שְׁלֵם. הכלל והפרט עומדים בחיים המציאותיים איש נגד רעהו, זאת אומרת—שכל אחד מהם מוצא שהוא מחוץ לשני. בעיני הכלל נחשב הפרט לאיזה נושא העומד למטה ממנו ובעיני הפרט

הרך והסנטימנטלי הוזה הצליח כעת להשתחרר במדה ידועה מן הסני טימנטליות וכליות־הצבע אחרות. שהיו בעובריו גם לאחר שכבר השתחרר מן האיפיוניות המיונקנית שעל ברכיה חונק, והצליח להפוך את אהבת־הטבע הרגשית שלו לאהבת־אמת יותר אובייקטיבית ויותר מחמירה מבחינת הסמנים. אבל יותר משיש כאן התקדמות יש כאן, לפי שעה, רק תווזה מן המקום שעליו עמד עד כה: שכר הפסיעה אשר פסע לצד האובייקטיביות יצא בהפסדה, כי בהשליכו מעליו את הסנטימנטליות, השליך יחד עם זה גם את הסובייקטיביות הלירית, הנעימה והענותנית, שציינה את עבודותיו הקודמות, בכל חסרונותיהן, ושאיפתו לאובייקטיביות נרמה לו יבשות הטון. נמצא שבבחינה ידועה שפך את התינוק יחד עם המים... ואף על פי כן עשתה תערוכתו האחרונה רושם יותר חיובי מהקודמות, בהעידה על תנועה פנימית בעולמו. עובדיותו נולד כבר בשלישית: פעם שחרר את עצמו מן ההשפעה הגרמנית, והפעם—מן הפגם העצמי שבסנטימנטליות שמצא לו חינוק בגון הלוקלי, המשולרב והרכוכי, שהשפיע עליו נו־פיהודרה. הילכך יש תקוה כי עוד לידה אחת אחרונה צפויה לו, שתביא לו את ההרמוניה שבין הסובייקטיביות הטובה והנחוצה לו ובין ההשתחררות במדה שוה מן היבשות אשר ברה אליה מפני הסנטימנטליות ומן הסנטימנטליות האורבת לו עדיין. תערוכתו מונה, בין שלשים תמונות, שש או שבע עבודות נאות למדי: אחוז הנון.

אריה אלוייל חצר אכר בשפיה

ד) אריה אלוייל. — בציור צעיר זה אתה מוצא מופת חותך ופלסטי ביותר לאותה הפיכת הקערה על פיה שארץ־ישראל גורמת להם לכל הציירים העולים אליה על מנת לכבוש אותה בסממניהם. עוד לפני חמש שנים הציג מתחיל זה בוינה ונוכר בפי הבקורת. ואך עלה לארץ־ישראל—מיד נתבלבל עליו כל עולם־הצבעים שלו. כאילו חדרה החמה מבעד לפליטרא שלו והממתו. תחילה הוא מנסה להתנכר על הסנורים שבתם הכה אותו האור החדש והגדול. הוא מצייר את בתי שפיה ואת נדייה בגון והבהב אחרותי וצמרי כמו גוה שטוחה המתיבשת בזהבה־בוקר; אפס כי אין זו, בכל זאת, יצירה כי אם התנכלות נאיבית ליצירה, חפץ שבתמימות להערים ולהקיפנה ממקום האחריות החלשה ביותר. ואף על פי כן היתה כאן לידה שניה, כי נפשו של הצייר הוזה, שאחיותו בצבע איננה, כפי הנראה, לא עצמית ולא חוקה למדי, טבלה באורה המזקק של ארץ־ישראל ולקחה שמץ מסוד הצבע המיוחד שזו תובעת ויכולה לתת. אבל הוא מרגיש שדרכו החדשה אינה אלא גישוש של מוכה־זרה, ומבוכתו, הנכרת

הסכום הכפול מהאורך והחוק של העונג והכאב האמורים, אלא בכל פעם יצא לנו אותו עונג וכאב עצמו עם אותו גורם עצמו של אורך וחוק, מפני שהם בכלל אינם מרגישים יחד, אלא כל אחד בפני עצמו; ועוד: שני אישים נפרדים, אשר כל אחד מהם שואף אל איזה תכלית במדה קבועה של מרץ והתמדה אינם שואפים יחד שאיפה שמדתה עולה פי שנים על מדת המרץ וההתמדה של שאיפת כל אחד מהם. דוגמאות כאלה יכולים היינו להרבות עד לאין מספר. נמצא איפוא, שהמספרים $1+1$ אינם עושים יחד במקרים כאלה את המספר 2, אלא תמיד רק את המספר 1 ולא יותר. והנה אם ערכים מספריים אינם נותנים לנו בסך הכל שלהם יותר ממה שכוללת בתוכה יחידה אחת מהם בפני עצמה, הרי עלינו להתחשב רק עם היחידה האחת ולחשוב את כל היחידות האחרות בצדה לְשֹׁה 0. מה אנו למדים איפוא מכל הדברים האמורים על טיבו ומהותו של הפרט היחיד? לא פחות ולא יותר מהמסקנה המפליאה והמזוהה, שבכל העולם ומלואו קיים אך ורק אני אינדיבידואלי אחד, ושכל ה־אניימים האחרים זולתו אינם אלא כמות דמיונית. אולם הנסיון היומיומי מאַלפנו, שיש אישים רבים, ומציאותו של רבוי זה נדאית היא לכל אחד מאתנו לא פחות ממציאותו וישותו שלו עצמו עלי אדמות. וכיצד עלינו להבין את כל זה, כלומר: כיצד עלינו לִשֵׁב במחשבתנו את האפשרות ההגיונית של הסתירה האמורה? אך ורק על־ידי ההכרה שאין כאן לפנינו מעשה של הצטרפות כל עיקר, אלא מעשה של הכפלה, אם שומה עלינו לדבר בשפת הסמלים המספריים, והיינו: פרט אינדיבידואלי אחד הולך ומתיצב בתוקף של איזה פעולה טמירה בכל פעם מחדש, באופן שהסך־הכל מכל העמידות הללו נמצא היותו תדיר אחד – הנה אומר: לא $1+1+1$... אלא $1.1.1$... אם נסיר מכל זה את המסכה המספרית תצא לנו המסקנה שכל ה־אניימים הרבים אינם מהינם בעיקרו של דבר אלא אני אחד גדול או יותר נכון אנוכיות אחת גדולה, אלא שאנוכיות זו נתפלגה מתחילת ברייתה בתוקף איוו פעולת מסתורין לרסיסים נפרדים, באופן שכל אחד מהרסיסים הללו רואה, מרגיש וחושב את עצמו למשהו יותר מחכרו ונבדל ממנו הבדלה מוחלטת. דבר לנו כאן, איפוא, עם אנוכיות יחידה, המסתתרת מאחורי תצורות מאליפות, ומתקשרת עם כל תצורה ותצורה קשר בל ינתק, עד שהיא מגיעה להזדהות עם כל אחת מהן הוזהות מוחלטת.

אכן זהו רעיון הודי ישן־נושן, אשר אנו נפגשים עמו רבות גם בתוך המחשבה המערבית. בעוד שאנו מתפונים להכניס להלן אייאלו שנויים ברעיון זה, אשר בדמותו הנוכחית איננו עשוי להלום את המציאות כראוי, נפנה את תשומת לבנו לפרט אחד, העלול לפי דעתנו לפרוש עליו אור יותר בהיר, הואיל ואנו סוברים, ששקול־דעת עיוני גרידא מאופי מיטפיסי אין בו עדיין כדי לשכנע אותנו ממצב הדברים המתואר על ידינו לעיל. והנה רוצים אנו לשאול און עצמנו אם גם יש ביכלתה של המציאות הפסיכולוגית – בין הפסיכולוגית־אינדיבידואלית, בין הפסיכולוגית־חברתית – להמציא לנו אייאלו הוראות העשויות לחזק את האמונה בהסברה המיטפיסית דלעיל.

בחתרנו אל מסד פסיכולוגי כזה רוצים היינו להסיח את דעתנו לגמרי מהתופעה הפסיכולוגית של ההשתתפות הנפשית מצדו של האני האינדיבידואלי ברגשותיו וחיותיו של הזולת. הכשרון להשתתפות זו מעיד, אמנם, על זה, שכל אני יחיד מדגיש, כפי הנראה, איוו התערות ידועה של העצם הפרטי שלו בעצמות אנוכיות כל־אנושית, ברם, לא־יך גיסא, השתתפות זו עצמה אי־ בטוחה היא למדי, תלויה, מתנודדת אנה ואנה, או כמו שהבריות

נחשב הכלל לאיזה נושא העומד למעלה ממנו; הפרט היחיד מתיחס כרגיל אל הכלל כאל עצם בעל הכרעה ידועה, אשר קשה להמלט ממנו בחיי יום־יום – הואיל והוא מעמידו לעתים קרובות לפני תביעות ללא דחוי, אם כי לפרקים הוא גם מסייע לו הרבה ומבלי לחוש ביחס אליו קורבה נפשית איוו שהיא. שני הצדדים הללו נמנו וגמרו ביניהם מקדמת דנא פסקנות, שהכלל אין לו דבר עם חיייו האישיים־אינדיבידואליים של הפרט: לא יעלה לעולם על דעתו של הפרט היחיד לגול את חיייו הפנימיים לפני הכלל ולשפוך לפניו את שיחו, ואילו היתה נכנסת רוח תזוית כזו בנפשו של הפרט היחיד לא היה מוצא אפילו את הדרך לזה, ומאיך גיסא לא יעלה לעולם על דעתו של הכלל להפגס לפני ולפנים של חיייו האישיים־האינדיבידואליים של הפרט; אותו פרט אינו בעיני הכלל אלא אַקְסֶמְפְּלָר ידוע של מין אדם ממספר פלוני אלמוני, חלק – תרכובת של כללות שלמה – המובנת, דרך אגב, באופן מופשט – או בקצרה: סימן מספרי ולא יותר; והפרט מצדו אינו מחמיץ את השעה ומשלם לכלל במטבע שוה: הוא אינו פותח לפניו את סגור לכו ואינו מתעניין בו התענינות נפשית. הכלל בצורתו הנוכחית מממש על־ידי עצמו רק את זה, שמשתף את האישים הפרטיים הנפרדים באופן חיצוני ומאונס בתור יצורים פועלים ועובדים, אולם הוא אינו מקשר את האישים הללו יחד בתור יצורים מרגישים וחושבים, כלומר: בתור יצורים המסורים בעל כרחם לרשותו של גורל משותף ונהוגים בעל כרחם במצב של עמדה משותפת כלפי כלל העולם. אם נעמיק קצת להתבונן הרי יצא לנו מכל זה, שהכלל בתור חברה איננו חברה במשמעה הנכון והמלא, מכיון שחברה משמעה מכל מקום איזה עצם צבורי המחבר ומאגר את אישיו הנפרדים לא רק התחברות חיצונית, אלא גם התחברות פנימית. מיהו נתבונן אם הפרט היחיד הוא באמת אותו פרט כפי שהוא צריך היה להיות. הדבר דורש עיון. לפי מובנה המדויק של המלה פרט הוא יצור שאינו נתן להתחלק, המושג של עצם שאינו נתן להתחלק ידוע לנו למדי ממדע־הטבע. אולם מושג הפרט במובנו החברתי יש לו עודף של משמעות: הפרט במובנו החברתי משמעו לא רק יצור שאינו נתן להתחלק, אלא נוסף על זה גם יצור שאינו נתן להצטרף לאיזה מספר או סכום של מספרים. למסקנה זו אנו באים על כרחנו גם במציאות המעשית בכל פעם שאנו מנסים לצרף את היסוד האינדיבידואלי של איזה פרט יחיד אל היסוד האינדיבידואלי של איזה פרט אחר זולתו. כדי להשיג בתור סך הכל פי שנים מהערך האינדיבידואלי של כל אחד ואחד מהם בפני עצמו, והנה אם נבוא לצרף שני יסודות אינדיבידואליים כאלה במובן מספרי, או נוכח עד מהרה, שצירוף מעין זה לא יעלה בדינו, ובאמת סך הכל של יחידות נפרדות כולל בתוכו לפי טבע הדברים משהו יותר מכל יחידה ויחידה בפני עצמה, ואולם כאן, במקרה דנן, יצא לנו שהסך הכל כולל בתוכו לא יותר ממה שכוללת בתוכה כל יחידה ויחידה בפני עצמה, והיינו: אם נבוא לצרף ביחד את חיהם האינדיבידואליים של שני אישים נפרדים בגיל של 50 שנה לא יצא לנו הסכום של 100 שנה, כפי שצריך היה להיות לפי טבע המספרים, אלא שוב 50 שנה ולא יותר, מפני ששני האישים הללו אינם חיים ביחד 100 שנה, הואיל והם אינם מוכשרים לחיות יחד, אלא כל אחד ואחד מהם חי לו את חיי העצמיים שלו, והיינו – 50 שנה, נמצא, איפוא, שהמספרים $50+50$ אינם עושים כאן ביחד את המספר 100, כפי שצריך היה להיות לפי טבע המספרים, אלא שוב את המספר 50 ולא יותר. ועוד: שני אישים נפרדים, אשר כל אחד מהם מרגיש איזה עונג או כאב של אורך ידוע וחוק ידוע, אינם מרגישים יחד את

מספיקה ההנחה השנית על-דבר האילוסיות שבעיקרון האישי-האינדיבידואלי. התודעה של הזולתות של ה-אני אינני אתה ודאי איננה אילוסיה, אלא מציאות מוחשית-מעשית. מכל מקום איננה אילוסיה יותר מהעיקרון שכנגדה. לעומת כל זה יכולים להניח בבטחה, שהעצמות האנוכיות הכל אנושית איננה מתן קבוע, אלא דבר הנתון בתוך פרוצס של התפתחות, והיינו, פרוצס של התפתחות המתנהל בכבדות רבה, ואשר לפי שעה אנו רואים רק את קצות דרכיו. תפקידה של העצמות האנוכיות הכל אנושיות הוא, כנראה, לחזור מבעד להרגשה של הצמצום הפרטי-אינדיבידואלי אל ההרגשה של ההזדהות הנפשית עם הזולת מבלי לסתור על-ידי זה את תודעת הפרטיות. זהו לכאורה התפקיד – ותפקיד פירושו דבר שלפעמים הוא מוצא את פתונו ולפעמים לא. מכל מקום אין אנו קובעים מסמרות בשאלה זו.

ועכשיו נחזור אל שאלת החברה. מצאנו, שהחברה הנוכחית איננה הולמת את האידיאה שלה. מכיון שהיא אינה מממשת את זה, שמשותף את אישיה הנפרדים שיתוף פנימי-נפשי, ומטעם זה איננה ראויה להקרא חברה במובנה הנכון והמדויק של המלה. יכולים אנו, איפוא, לקבוע אחרי כל החפשים שלנו בנרנן זה, שגם היחיד בימינו אלה איננו היחיד הנכון. מכיון שגם הוא איננו הולם את האידיאה שלו, כלומר, מכיון שהוא נמצא עומד עמידה חיצונית לא דק מול החברה, אלא גם – וקודם כל – מול חברו. ושהתקשרות נפשית איננה מצויה גם בין האישים הנפרדים. יחידים בלתי נכונים אינם מצטרפים לחברה נכונה. כלומר – חברה נכונה איננה יכולה להבנות מיחידים בלתי נכונים. אם החברה הנוכחית מתיחסת יחס חיצוני לפרט היחיד, הרי לא היא אשמה בזה, אלא אותו פרט יחיד עצמו שמתחס יחס חיצוני אל הזולת. בנין החברה הנוכחית רופף כל-כך, מכיון שהוא הולך ונכונה מאריחים רופפים ונפסלים. ובאמת אין החברה הנוכחית סוף-סוף אלא הפרויקציה, ההזרקה כלפי חוץ של אותה חיצוניות, אדישות וזרות אשר בה נתונים האישים הנפרדים ביחסיהם ההדדיים. אישים הקשורים ביניהם בקשר נפשי מהוים מאליהם חברה הקשורה קשר נפשי בכל אחד מאישיה. תקונים בקרב החברה בלי התחדשות מוסרית לא יועילו הרבה. עד עכשיו לא הרגשנו הרבה בהתחדשות כזו. אם תבוא בזמן מן הזמנים – לאלהים פתרונים.

רשימות

ג'ק לונדון *

הסופר והאדם שבו – חד הוא. הא ברא תליא. ואף פאובליקטיבי שביוצרים אפשר לזלות שמינית שבשמינית מעצם עצמותו, מפנים פנימיות – ממנו. אין אדם יכול לפלוט אנהא, אנקה, צחוק או גנה ולאילו, ולא ממנו, שהרי אין אדם יכול לתלוש עצמו מתוך עצמו, לתת ארשת לנפשו התנונה החולמת, היוצרת, ולא כנפשו, ולא כמהלכה, כדרכה, כטבעה. ותכופות אמנם יקרה שבמקיקי התנומים – השרוטים המתלכדים ליצור מסכת ספרותית אמנותית זו או זו אפשר יהיה לארוג את ארנית חייו של הסופר עצמו.

וגם לונדון – יצירותיו רשמי חייו המה, ושירת חיי גבוריו הריהו שירת חייו הוא. וזה הרבר אשר אמנם מצגן את האמן שבו. לונדון * לקראת הופעת "בקעת הירח" לג'ק לונדון בתרגום כותב הספרים האלה, בהוצאת "מצפה".

רגילים לאמור, סוביקטיבית היא למדי, כדי שתשמש הוכחה לדבר. רצוננו להראות על כשהו אחר, יותר אוביקטיבי, והיינו: ינסה-נא מיישהוא לחשוף בקרבו את הגרעין הכל-אנושי, זאת אומרת – ינסה-נא מיישהוא להסיר במחשבתו מעל אישיותו הפרטית את כל זה שנראה לו היותו עומד מחוץ ליסוד הכל-אנושי בתכלית שלמותו, כלומר, כל התקשרות עם איזה קבוץ בעל צביון מיוחד כגון גזע, אומה, מעמד, מפלגה, כנה, אגודה ועוד – כדי לחשוף, כאמור, רק את זה, שהוא באמת כל אנושי לפי טבעו. דרך כל היגיעות מעין אלה הוא נתקל בסוף מעשה בכל פעם ופעם אך ורק ביסוד אינדיבידואלי גרידא! בכל פעם שהבריות התחילו מתחקים על השורש הכל-אנושי, מבלי לחשוב באותה עת על האינדיבידואליות, כל עיקר, נתגלה להם אותו שורש כל-אנושי המבוקש מבלי משים בדמותו של משהו אינדיבידואלי בתכלית האינדיבידואליות: כשעמדו האמונות הדתיות להעלות את אלוהיהן הגזעיים שלהן למדרגת אלוהות אוניברסליות, כדי להרחיב את חוג השפעתן ושליטתן עד לידי התפשטות על כל צלם אנושי, נמצא האלהים הכל-אנושי, האוניברסלי, היותו אלוהיו של הפרט היחיד. אותו האלוהים שחדל להיות אלוהיו של שבט קבוע, כדי להיות לאלוהיו של כל אדם באשר הוא אדם, היה על ידי זה גופא לאלוהיו של כל אדם פרטי, כלומר, של כל פרט יחיד – אינדיבידואלי כמו שהוא; וכשהכריזו ההומניזם ההשכלתי בשעתו על הזכויות הכלליות, כלומר, על זכויותיו של האדם באשר הוא אדם, מבלי להתחשב עם שייכותו של האדם אל גזע, דת ועם קבוע, נמצאה הכרזה זו למעשה היותה מכוונה לזכויותיו של האדם הפרטי-אינדיבידואלי. כל זה עשוי לשמש לנו, כנראה, ערובה בטוחה לדבר, ששרשי האני הפרטי מעורים במעמקהם באיזה עצם כל-אנושי.

הסתכלויות מעין אלה משמשות לכאורה סיוע לרעיון ההודי הנזכר לעיל, כלומר, לרעיון העתיק של "הזולת איננו אלא אתה בעצמך", ולגירסות המערביות לנוסחה זו. מיהו בחיי יום-יום אנו יודעים למדי עד כמה מתרפה עיקרון זה בפעולה שלו בנששו של האני האינדיבידואלי ועד כמה הוא מוכרח לסגת אחור מפני העיקרון ההפוך, כלומר, מפני העיקרון של "אני אני הוא ולא אחר" או "אני אינני אתה". מכל מקום עלינו להודות כאן במציאות של דו-קרב בין שתי נטיות מתנגדות – דו-קרב שמסתיים דק לעתים רחוקות לטובתו של העיקרון: "הזולת איננו אלא אתה". עיקרון זה טעון כפי הנראה תקון נמרץ, מכל מקום אין כחו יפה כלל לתבוע זכות של קיום מוחלט, אם נקבלהו באותה דמות, שנחקה בידי היהודים ונתקבלה אחר כך בלי שנויים עצמותיים על-ידי המערביים. דמות זו מוס בה בפרט אחד דלקמן: היהודים העתיקים והמערביים הנוהים אחריהם השתדלו לתאר את מצב הדברים באופן, כאילו נתנה לנו העצמות האנוכית בתצורתיה האינדיבידואליות מקדם קדמתה ולעולמי עד קבועות ומסוימות, וכאילו היה הגורם של ההבדלה והפירוד דמיון מתעה. אף אחת משתי ההנחות האלה איננה עשויה לתת סיפוק, מתן דבר הקיים מקדם קדמתה ולעולמי עד משמעו עמידה נצחית – מהיכן היא, איפוא, המלחמה התדירית בין שני היצרים, בין היצר הכללי והיצר הפרטי? עמידה נצחית יכולה, אמנם, לאפשר נגוד קבוע וקופא בין יצרים מתנגדים זה לזה ומבטלים זה את זה, אבל לא מלחמה בלתי פוסקת ביניהם. אילו היתה העצמות האנוכית נתונה קבועות ומסוימות, אז היה האני הפרטי, אמנם, מרגיש נגוד ללא תקוה בין ההרגשה של היותו עם חברו ובין ההרגשה של הזולתיות ממנו, אבל לא השאיפה להבליג על הנגוד, והבלגה זו הרי מעידה על איזה יסוד דינמי. עוד פחות מזה

והתפלספות והתפלפלות. זו התמונה. זה ראה והבין! ואמתיות חיים כאלה וכאלה נשקפות מיצירותיו הכבירות: „ביערות הצפון“ נראין, „מרטין עדין“ נחשן, „קול הרם“ נשמען, „בקעת הירח“ נחון. התמונה לנדר עיניך. דע את אשר אתה רואה. דבר זה מובן ומובלט ביחוד מתוך ספוריו אשר החיים המצויים בהם הם חיי האדם הפשוט. התועה בהאי עלמא. הפועל בבתי החרושת, העבד להון השליט בכל, הבהול על פתו ופרוטתו ונדרף על צואה. אך ציור הוא... ודיל...

ואולם יש שבתוך סערת-החיים שבו עולה פס לבן, קרימרנוע, והמעין אחוז הסערה משתקטט—משתלו, ולונדון מתגלה בשעת כך נסוך הזיה לירית כולו. ברנעים כאלה נובר המשורר-החולש שבולונדון על הריאליסטון החייגרני. אז הוא משתקע במסטיקה ידועה הבוקעת שחקים, הבוחשת נסתרות, החודרת מעמקים—המבקשת ושואלת: לאן? איך? מדוע? ובשעה כזו יש שנים סגנונו הריאליסטי מתרכך, מסתפג ריחניות פלאית של עולם ערשלאיערפלי. אין הריאליזם מקשה את הלשון. היא נעשית יותר נמישה. חודרת פלאים פלאיים. היא נעשית יותר רמיונית אורירית.

*

אחד הספורים השלמים ביותר, מפאת כָּלָלוּ את לונדון בָּלוּ, על כל פעולותיו ומעשיו, נסיונותיו ומאורעותיו, מאוייו ונשיותיו, הגהו „בקעת הירח“, „מרטין עדין“ הוא אמנם האבטוביוגרפיה שלו—כספרת דבים—ואולם „בקעת הירח“ משתקפים החיים של הסופר, חיים מרובי גון ופרצוף אלה אשר רמוזו עליהם לעיל. מתוך ספור זה עולה שועת הפועל הנרכא, עם צחנת הנעה והקיסור המהבילים, ריח חופים נשא מתוכו, ציד רכיכות וקול סידה נשואת-נלים; במרחקי ערבות ודרים—חיי הלך תועה ומבקש... חותר ונושא נפשו אל—הירח, אל בקעת-שלוה שבה, אל עמק מרנוע אשר לא בעלמא הדין, רואים אנו בו אדם מבקש-משהר, הלך תועה-טועה, ריאליסטון משרטט בכל צבעי החיים הקשידיהאכזריים ומשורר המרפרף-ואינו-מרפרף בצבעי הקשת הנוחים, המשביעים רגע את הנפש הלאה. כי מי עוד אדם שבעי נדודים ורונגיהחיים ותלאות-ספכתם כניק לונדון, ומי עוד כמוהו ידע תעית חלומות מה היא ומה שכרה?

המון חליפות-חיים ותמורות-מצבים „בקעת הירח“. תוסם הספור, שושף הלאה, זורם ונורף כל אשר בדרכו. חי וצריני. ואולם, על פני כל הריאליזם שבו משתורים אל מסכתו כמה מעמדים של הזיות ליריות, של מסטיקה רכה ומרככת, רנועת ומדניעה. ניק לונדוני הוא הספור, ניק לונדוני לכל דבר!

ראובן גרוסמן

אינו יכול להרזו ממסורות החיים וההני ולהעלות ברום הקדש למען יראה את הכל מבחינה איבִּקְטִיבִּית: לראותם בלבד, לצודם ברשתות עיניו ונפשו ולהעלות רשמיו על הכר. הוא אינו יכול לקפוץ מתוך קלחת-החיים ולראות במתווה בה, שהרי ראיתו את הרתיחה שבקלחת והבנתו בתסיסה שבה—אלו תלויות בשקיתו בתוכה, כתתו גם הוא משלו לפליטת-אדיה, לזמוס-רתיחתה, להבלי-אפסותה. ולונדון אמנם חי בתוך החיים, והיצירה לנבי דידיה אינה אלא הד החיים, בת קולם—עיתם, שמחתם, אבלם—חליפותיהם-תמורותיהם, עליותיהם וירידותיהם. לונדון צריך היה להיות כרי שיוכל ליצור. ולונדון היה ויצירותיו הרי הם קטעי חיו: „מרטין עדין“, „מלך האלכחל“, „קול הרם“, „לפני היות האדם“, „זאב היס“, „ביערות הצפון“, „בקעת הירח“—כל אלה לשונות-זרמים הם, שלוחים מלב המעין „המחובר“ לקרקע החיים, יונק אוני ושפפו מקרבה, זה המעין התוסס בנרמו, המתבעבע בהתפרצותו, המזה רסיסי קצף על כל סביבו, זה המעין המכונה—ניק לונדון. וכאיש כן יצירותיו. אישיות חיה-טבעית הוא. ערנית. מרובה הננים הוא כחיו ופרצופו, כמותם, חליפות-תמורות בו. הוא תיה ונותן לנו את אשר ראה בחיו ואת אשר הוא מצא בהם. בכל נְסֵה הכל עשה. ועל הכל בחיו נסיונותיו-מעשיו אלה כתב וספר. על שיאי נלים נשא בסירה ובאניה, תפס הגה, התחיר משוט וירא על כנפיר מים; אחד מחבר שודדיים-סיוחון היה וישלה יד-נול בתוך שאר אחיו „לעבודה“; מתוך סירות-דונה פרש מכמתו, העלה דנים ויש חלומות שוא והבל; במעמקי ארמה באַלְסְקָה הקופאה כרה זהב ובתוך בית חרושת עשה אחת עשרה שעות יומו הקשה; על פני מרחבים ומרחקים עברה רגל ההלך הלז ורוחו תעתה באפסים, ובראש הומיות הכריו על עתוניו—ומתוך כך רבו הקפלים שבנפשו, רבו החריצים בה ונשפתו רשמים וזכרונות. מכל אלה גדלה נפשו ונתעשרה—ויצרה.

ולא ללמד רוצה לונדון. לא להדריך כונתו. תמונת כמו שהן הוא מציר—ותו לא. תכופות מתגלה לונדון, למוד החיים, בפקותו הפכחית, ומתוך חופש גמור ובלי רתמים כל-עיקר הוא מראה את הטריטיות הקשה של החיים עצמם. כי הלא כן הוא—ומי עוד כמוהו יודע אותם, הוא—למוד החיים הקשים ושכור ארסם המשכר! את האדם כמות-שהוא הוא מנלה, בין שהוא בציר העולם המערבי, המזרחי, הצפוני או הדרומי. סדנא דארעא חד הוא, ומי עוד כמוהו יודע זאת, הוא—ההלך הנדול, הסוקר כל, הרואה כל, המבין כל—החיה-סבל-הנפתל-הנעלץ בכל! אף לא להטיף מוסר אומר לונדון, כי אם פשוט לתאר, ואתה, הקורא, צא ולמד והסק מסקנותיך אם כן תאיה נפשך. אין לונדון חוקר התברה ואין אצלו פרובלימטיות יתירה

בְּקֶרֶת סְפָרִים

„האמונות והדעות בשירתו של בן-גבירול“

Die Religiöse Gedankenwelt des Salomo Ibn Gabirol
von Karl Dreyer. Verlag Ed. Pfeiffer—Leipzig, 1930.

מונחת לפני עבודה אחת על האמונות והדעות שבשירת בן-גבירול מאת מחבר גרמני נוצרי. וחוכרת זו סענינת אותי מכמה וכמה צדדים ובעיקר כמה שאין בה. דבר אחר, הספליא אותנו חסיר, בשעה שאנו קוראים בספרי חכמים, שאינם בני-בדיית, על תולדות היהדות וערכיה הרוחניים, הוא, שמצד אחד אנו ערים ליריעת-הענין גדולה ורחבה, בבקיות רבה, בעמידה קסדנית על המקורות, בחריצות והתמסרות שלמה, ומצד שני עולה ומתאששת איוו ורות וקפאון, המחיצים בין דיינים מופחים אלה ובין הדברים הנידונים; מין כהק אורגני שאין כל יכולת נפשית להתגבר עליו ולנצחו. ואין זה פדי עס-ארצות רגילה, שטחיותו של אדם, המתפרנס מכלי שני ושלישי באמצעים פגומים

(נמצאים גם מסוג זה, אבל לא עליהם מכו נים דנדי עכשיו), ואין ככחו לבדוק את הדברים טראשיתם, מנקודת מוצאם. אני מדבר בזה על הזרות המצויה גם אצל טובי וגדולי החכמים בתורת היהדות, שאינם בני עמנו, ושאינם סחנכים על עיקריה ועל רוחה מילדום. ואצלם מתבטאת זרות זו רוקא בענינים קפנים צרויים, חסרי-ערך. ביאור מקרי והשערה ורך-אנג משובשים, הבאים מתוך אי-יכולת לחדור אל טעמו של מנהג מקובל ושופם בתכלית הפשטות והברור ומוסבר לכל יהודי ויהודי. שגיאה ושעות, קלות שבקלות, שאין להן כל הכרעה וחשיבות לעצם הדעה המנותחת, אולם, יהד עם זה, פגיסות אלו דוחות את הקורא העברי מיצירת אלו, מכיון שהשעות היא טעות גוי מוחלפת, כי לא יתואר, שיהודי, אצילו מסוגו של בן-התורה סחם, רגיל ומצוי לרכבות, ישעה באופן כזה ובמקום זה.

ותנה הדברי המסמן את עבודתו של קרל דריאר אינו בחידושים

במקורו לא-יודעים שהוא מגלה, בהארט אוריגניאלית על סגולותיו הרוחניות של בן-גבירול. אדרבה, בתוך תוכם ועם כל פרושהם הברורים גלויים ויודעים למדי. ואין בעבודתו של קארל דריאר אלא סיכום והדצאהם וגם צירוףם לתמונה כוללת, המוציאה את השקפת העולם של בן-גבירול על כל עיקריה מתוך שירתו. אבל מלומר צעיר זה סווין בכח חרידה, כנה ואסתית, עד עמקן של התודות והרעות, שהוא דן וכרעה עליהן. הוא קרא את הדברים במקורם, התכוון יפה להבינם כראוי, הסמיע אותם, במרה שטושטשו הזרות והכרחק בינו וכניהם. ומתוך סמיעה זו הוא בא גם לידי הסברה נכונה על כל המושגים השונים (גלוח, ימות-המשיח, גר-עדן, גיהנום, חבלי-משיח, קבוץ-גלויות, יצר, חסא, עול-הכא, תחת-הכתים וכו'), המשתקפים בשירתו של בן-גבירול ושקארל דריאר בא לתחם ולהגדיר מהותם וגונם המיוחד, כהתאם לשירה זאת. ואתה חש, שאין הוא מגשש באפלה, אלא שליט הוא בחוכר שלפניו, קרוב אל הכנו, התמוג בו ונתקשר אליו. ועל התקשרות זו מעידות הרבה הערות יפות, נאסרות דרך-אגב, שהוא משבץ בהן חוברתו, ואשר אחת מהן אני מביא כמלואה: "...הדיו סופה של הגלות היא גם תחילתה של הגאולה. גלות וימות-המשיח הם שני דברים סותרים זה את זה. אם האחר קיים, אין השני יכול להיות. האחד שולל את השני. דבר זה מוזלם ביותר במלה, שרגילים לסמן בה את ימות המשיח. ראשיתם של ימים אלה מבינה בשם 'קצ' , ומושג זה מעיד למדי, שיכות-המשיח פירושוש דכר-מה שלילי, הפסק, חדלון".

לפני קארל דריאר היו פתוחים כל הספרים החשובים ביותר, המספלים בחידה סתומה זו – אישיותו היוצרת של בן-גבירול. אולם ראוי לשבח הוא שלא העלים עינו גם מכל מה שנתחדש בספרותנו העברית הצעירה על נושא זה. הוא קרא אז מאמרו של י. נ. שטחוני "ר' שלמה בן-גבירול" שנדפס ב"דתקופה". הוא מזכיר את המביא לספר "מקור חיים" בדרגטו של בלושטין-צפוני. ועל ספרי השירים של בן-גבירול, המקובצים והמוגהים על ידי ח. נ. ביאלוק וי. ח. רבניצקי הוא אומר: "הוצאה כללית, רבת-חשיבות ומבוקרת זו נתונה ביסודה של עבודתנו, ועל פיה אני מביא את קטעי השירים של בן-גבירול בגוף חוברתי".

קארל דריאר עודנו איש צעיר לימים, רק בן 26. הוא יליד שלזוויג-הולשטין, שלמד בגיטינגן, בון, ליפציג, בילין. שמע תורתם של ביאר, גרוסמן, האאו, ליס וגולקוביץ. למורו אחריו זה הוא מכיר תורה באופן מיוחד על עצתו בשעת כתיבת חבורו ועל דחיפתו לעבודה זאת, ששמש לו דיסרפציה לקבלת תואר דוקטור, ושיצאה אחר-כך במילואים כחבורת מיוחדת בספריה, היוצאת לאור על ידי הפרופ. האאו בליפציג. Veröfentlichungen des Forschungs-Instituts für Vergleichende Religionsgeschichte an der Univ. Leipzig herausgegeben von Prof. Dr. Hans Haas. (אם משפטנו יצא עליו על פי פרי-בכריו) כשקארל דריאר יכשיך לעבוד בשרה-בחירתו זה תרכוש לה חכמת-היהדות כח חשוב, שביכלתו להעניקה במחקרים רבי-ערך ועניין.

ש. צמח

ש. שלום: מי?. תל-אביב, תר"ץ

יש בקובץ שירים קטן זה סתם שירים שאתה מוצא כדוגמתם אצל פייטנים אחרים. השיר המלנכולי "חזרה", למשל, על אלון וסלע וגדי המזכיר במדת-מה את השיר "שלשה צוענים" של לינוי. או השיר האחרון בין כ"ח השירים: "להבות", שעליו כבר דובר על דפי "מאזנים" בקשר עם שירת-המאורעות. אך מכיון שהשירים האלה תחובים בתוך קובץ זה, הרי גם הם נאחזים בתוך המחרות הכללית, משמשים גם הם מעין לוויה אורגמנטית למוטיב היסודי שבקובץ, שהוא התמיהה האלמת על דני ההויה והחוויה:

אָדָם, אָדָם בֵּין תֵּבֵל וְסֶמֶל
 גּוֹתֵן עַל עֲצָמוֹ סְתָרִישׁ לְדַעַת,
 סְתָרִישׁ לְדַעַת...

הוא גם מחריש לראות, לחוש, ובלכת מדי-ערב אחד מתוכן אל נופי אל-שוב

הוא שח אחריו
 עם רָשָׁא וְרָמִי.

דמי ותמיהת-הרממי. הנה שחים גם כוכבים על פיה של באר.
 מי פה הער?
 גָּנְגָה בֶן גָּנְיָה גְּלוּס־רָנַע וְנַעֲקָ: אָנִי!
 נִבְלָעָה נִשְׁתָּלוֹ בְּתִבְרָתָהּ...
 וּבְפָאָר הָיָה רָמִי.

ובדמיי, בעצם הרממי, זעקה גדולה, כבושה, הסחת הראש בדפי הרז.
 מישהו העלנו בין סער ורממי.
 אָנְתָּנוּ הָאָרְנוּ – לֹא גָרַע לָמִי.

הרוז הוא כפול. הרוז של האני:
 ארמ נקשה ללון אל ביתי
 הנני הלילה.
 ולא הגיר לי איש את שפי ושם חפצי
 ולא ברך את באי...

אך יעסיק יותר בקובץ-שירים זה הרוז של הזולת, של הלא-אני,
 של האלהים או השטן או הנחש, או של סתם העצמים המסוכבים את האני
 בחינת גמלים אשר בלילות
 סתגריםם סתגריםם בְּמַעְלָה הַיְגוּנִים...

ולא רק יגונים. כי יש אשר באין רואה ובאין מאוין
 גָּמַל בּוֹל עַל שְׁרָמֹת אֵל...

והנה גם רו המחזור התמירי של כוסף-אביבים וגיועת שביבים. כל זה מתלכד בקובץ-שירים זה, כל זה מתכנס במחרות "מי"? במסגרת אלם ורממי.

ב -]

תיאטראות

המטאטא

המטאטא – תיאטרון ססירי זה, שכל "נקודה" בארץ, כמעט, להושה אחריו ומבקרו מרובים, לא זכה עדיין ליחס ראוי של הבקורת. מן הרין, אפוא, להזכיר את פעולותיו ולהעיד על פגומותיו לחלילת השבתתו ולתקנת הצבור. אין זה מוסד אמנותי סהור, – יאמרו, ומה בכך? לא זאת שאיפתו ואין לו גם תביעה לכך. האם פובליציסטיקה אמנות היא? היא באה בעיקר להגיב על שאלות-השעה, באה לבררן וללבנן ולספל בפתרון. כמובן שהאידיאל של הפובליציסטיקה הזובה הוא להיות גם היא משובצת במסגרת האמנות, אך זהו הצד הספל שבה, העיקר שלה היא התכלית.

התיאטרון הססירי – ממנתו לחשוף את המגוּחַד והנלעג שבעלילות ובמעשיו, שקלקלה בהם לצבור. הוא מבליט את היחס הצבורי לחוויות שונים, שיש בהם עלבון לאומי או אנושי (כגון: יחס הצבור האישי לכלליקה הרוסית של הקוקוס). הוא מבקר את מעשי מוסדות אחראיים שונים, וה"אנכיות" המסלגתית של אנפים שונים, הוא מצחיק את הקהל ע"י עצבו "חולשות" שונות של גבוריו – על הבימה, – ובעצם אין אלו אלא בבואת דמות המסתכלים מן הקהל. אין הוא מרגיש שום "הן" שלו, אלא מכלל הלאוי הבולט שלו את שומע "הן".

המטאטא – אמנם טעמו אינו מחונן תמוד ב"חסר" לעבודת-חיינו והערכתו של כמה מחוויות-חיינו אינה לנו לקו ולמסקולות. חס ושלוש – לא הלכה מסיני! אך ראוי לציין, שהנהו מסוד בלב וגפשו, בהתמכרות אידיאלית לכמה ערכים עיקריים. שהם מיסורות חיינו, כגון: לשפה, למולדת, ולעבודה עברית, ובכלל "הלאומיות", לכל ענפיה, מוצאת בו "אביר נמרץ" –

אין גובה לחומר ולמשחקי, – יאמרו – אין בכך כלום. לא לגובה ולא לעומק גוצרה בימה כזו. קלות – זוהי כהותה וזה אופיה. קצת פומון, קצת בריחה, קצת נגינה וקצת תפאורה – מכל אלה ביחד מצטרף משהו מצודר לב. האוכלסין שבכל האוכות אוהבים זה. מאו מעולם, וגם מפונקי השעם בבירות חו"ל. במסגרת זו משתדלים אנשים טובים בכל מקום להכניס את

רבר זה מוציא את נפוליון לגמרי מאצטגנינותו. מקפאנו זה מאה שנים. הוא מתפקע מכעס וחמה, הוא יורד מן הרוכן, שהוצג עליו לראוה. הוא מתמרמר על א־הצדק השורר בעולם זה, שכולו תרמית וזדון. יחד עם זה מחליט הוא לשוטט בעולם ולראות את פריו אשר אהב. חבריו מסייעים לו ומלבישים אותו בגדים מן התקופה האחרונה: מכנסים של מוסוליני, כובע של שטריומן, תיק של קירזון, וכך הוא מגיע אל "ארמון רויאל" ושם הוא נפגש עין בעין עם "מושכי החוטים", עם כל המדינאים אנשי-השם של אירופה מהיום, עם אלה שעושים מקח-ומכר על חשבון ארצותיהם בעד בצע-דולר אמריקני, עד אותה יפהפיה, שהיא משמשת סרסורית לכל התכונה הזאת ובידה מתלכדים כל החוטים האלה.

התוכן, כפי שעני הקורא רואת, הוא בעוה"ר לא מן העדית, אין כאן עמקות, המצאה, "ארטיליריה כבדה". ומה יש כאן? סטירה קלה, עט חד, חן ויופי, התול מהול בסבל אנוש וממולח בשנינות חריפות, כאלה הם המטעמים אשר יחמוד עס-נרליין. ו"אבנטורות" הוא מן המחזות אשר הצליחו והתיאטרון מתמלא מדי-ערב עד אפס מקום.

ואולי אין לזקוף את ההצלחה על חשבוננו של המחבר בלבד? אולי יש לזקוף חלק גדול על חשבון ורנר קרויז? זה שממלא את תפקיד נפוליון בכשרון רב? בתוך עולם-הקלילות הזה הוא ספרות יותר מאשר ריאלי. אין הוא מעלה, כדרך שחקנים אחרים, את החיים אל האמנות אלא להיפך: את האמנות אל החיים. טפוסיו, ונפוליון כאחד מהם, הם אנשים חיים המתהלכים בתוכנו עלי אדמות, אנשים בעלי-רגש ובעלי-מוח, אשר בצדדם צר גם לנו ובשמחתם נשמח גם אנו. הוא מאהיב עלינו את טפוסיו ע"י חוליה אמנותית, שאתה מרגיש בה בכל תנועה ובכל ארשת-שפתים. נכרת עבודת-חדירה בכל תג ותגי, הוא נעשה שותף למחבר ומכניס נימה משלו. יחד עם הקלילות הרבה המרתפת על פני כל ההצגה ועל מהלך המחזה הרי הוא בא, אגב מהתלה ובריחה, וכאילו מגלה טפח מהוליון החוצץ והוא כופה אותך להציץ בטרבויות של נפוליון זה. מועילה פה הפנימיות הפסיכולוגית, שהוא מצליח למסור אותה בקוים דקים ובלטיים. מועילה פה — גם מריה ברד (יוזפינה). אין היא רק בת-זוג ל"כוכב", כנהוג ע"פ רוב בתיאטרון, אלא בהיותה יודעת את סוד הצמצום במשחק הרי גם היא מרימה את תפקידה לגובה כזה. שאין אתה שוכח אותו זמן רב. וכך יוצא שגם מחזה קל כזה משמש "כלי" למשחק רב-ערך ורב-לקה.

יש ויש להעיר עוד על כמה צדדים אחרים, על חלקו של הצייר צ. קליין בהצלחת המחזה, על חלקו של הרזיסור ויקטור ברקו בסקי, על תמונות שונות שבמחזה, מהן פוגמות ומהן מתקנות ומשלימות, אך אמרתי לרמז פה בעיקר על השתוף שבין כותב המחזה ומשחקיו.

מ. גנסין

ד"ר יוסף רגנסברג ז"ל

לפני תשע שנים, בקונגרס הציוני בקרלסבד בשנת 1921, זכיתי להכיר את הצייר הווילנאי לקונגרס הנזכר מווילנה, ד"ר יוסף רגנסברג. בשעה שעזבתי את ווילנה בראשית ימי המלחמה לא היה עוד הדי"ר רגנסברג בווילנה. הוא נתגלה על האופק הליטאי רק בימי הכבוש של הגרמנים. רבים מן העסקנים, וביחוד הציונים, עזבו את ליטה עוד לפני המלחמה ובימי המלחמה, ולולא אלה הציונים הצעירים שבאו מגרמניה וביחוד מגליציה היתה היהדות הליטאית נשארא ריקה לגמרי מעסקנים בכלל ועסקנים ציונים בפרט. לאשרה של היהדות הליטאית נתגלה הדי"ר רגנסברג בראשונה לקובנה ומשם לוויילנה בתור רופא מומחה, שהיה לא רק רופא הגוף כי גם רופא הנפש של היהדות הליטאית. אפשר להגיד בודאות גמורה כי כרצו של רגנסברג עוד הרבה שלא יכבה הניצוץ האחרון של הציונות והיהדות בווילנה. הדי"ר רגנסברג היה חרד לגורל התרבות העברית לא פחות מאשר לגורל הציונות. הוא לא הפריד ביניהן כלל וואה אותן רק כשהן קשורות ושלובות זו בזו כפתיל בשלחבת, צריך אני להוסיף כי על דרך עבודת התרבות בווילנה דבו מאד הקוצים. הקרקע לא הוכשרה

המועיל והיפה. וזה עולה לפרקים קרובים גם ל"מטאטא" שלנו. יש כמה דברים צורמים את האוזן ושוורים בנפש, — תאמרו? — נכון סאר. והרי לשם זה נוצרת בקורת, ומתפקידה להתריע על זה — ולמה היא מושהה? ובנוגע למשחק — זוהי "צורה רבים" בתקופתנו, וזוהי הצרה בה הידיעה, גם ביחד תיאורנינו באי. כי "תיאטרון", יהא רציני או ספירי, ראשית לכל יודש בו לקהל המשחק. כמה העריצו לפנינו את זונגל, קינג, שרה ברנהרד, מויסי וכו'. כיום — למה לנו לחזור על המפורסמות — הרי הקולקטיב בלע את האישינות, או שישתרר שעבוד הריוויסור בלבד. (הפילס ידע את סוד-הנצחון של התיאטרון מאו, וכבש לעצמו את המושק בעיקר, השם המפורש של המשחק מושך אליו את ההמונים. לעובת זה הגיע התיאטרון להתנוונות מפני שהאישיות נעשתה בורג של מכונה). השפוח של המשחק — סמי סביטותינו, אצילו מ"האהלי" (גם הוא שב"הבימה" מנוססים לנו אישים כרובינה ומסקין — וורדי אבר לה לאסונה) ב"מטאטא" המשחק בכלל לקוי, יש לרוב הפרוה, לא אכספרסיוניסטיים כ"באהלי", בתור אמצעי-אמנות, כי אם הפרוה ר"אליסטיה, בתור פגם. חכל מאד שעזבה את ה"מטאטא" כשחקת בחסר עליון, בעלת סמפרמנט אש-להבה: פירון, שהזכירה את הסוכרית הכהוללת סאלי פיקון האירושאית ואף עלתה עוד עליה בחנה. ברם, אין ללול לחלוטין גם במשחקים כמו י. סימן ומנחם סנדל (לו השחרר רק מהתחכמות ירה).—וביחוד הכנים באחרונה ללהקה וו רעננות ושיריים המשחק הצעיר עמנואל הרוסי (סופר צעיר שמשחו מתחבט ומתלבט בחובו). גם יתר המשחקים נעשו קמעא קמעא "בתונים" במשחק, מתקרבים לטבע, לאט-ט.

אין לקפח שכר שום בריה, על אהת ככה וכמה יצור-רוח שהנהו אחד מתאי הגוף התרבותי שלנו בארץ. ויפה אכר הרמכיע: ועין רצון תהראהו נכוחות... ז. א: בשביל לראות נכוחה, נחוצה לכתחלה "עין-רצון". מן הצורך ללוות גם את ה"מטאטא" בעין-רצון ולהשמיע לו מפעם לפעם "התוכחת מגולה", וכן להביע לו גם בשעת-הצלחתו: "חזק, ברוך-ך" כי לפוה, אף לרגעים מעטים, את ענגיהעצבות משי-חיייה של אוטה רוויה, בתנערת משפלותה — גם כן זכות היא ושוה משהו. ותעקיר קשה זה טלא ה"מטאטא", בשעות-המצוקה, שהן סנת-גורלנו בכל עידן ועידנים, באופן הגון ונאות. יאה אפוא למשחקי ה"מטאטא" הפתגם התלמודי שלהלן והולמם יפה: הני נמי בני עלמא דאתי ננהו, מה עובדיכו? "אינשו ברחי אנו, מבדיחינו עציבי..."

ש. ש.

מכתב מברלין

"אבנטורות" הוא שם המחזה האחרון אשר ראיתיו ואשר אמרתי לכתוב עליו. אך הקושי הוא כבר בשם, באותו הכדל הצליל שיש למלה זו בשפות שונות. באמור העברי "אבנטורות" הוא מצדף למלה זו קרום של תרמית, של להטים, של דברים שאינם כשורה, אך הגרמני כבד-המחשבה עוסף דוקא מלה זו במעטה-קלילות. משל למה הרבר דומה? להרון-רשיד שאמר לראש השרים געפר: בוא ונתחפש ונצא לטייל בלילה בחוצות בגרד ונראה את העם בשעשועיו...

"אבנטורות" הוא שם המחזה בשש תמונות אשר כתב ולטר פֶּיֶגֶלְזֶר, מחבר מחזות, שבצר לו עמדה חזקה בעולם זה של תיאטרון ושעשועים, שאת מחזותיו מצהירים לך תכופות מעל עמודי-ליטפס אשר בברלין המעטירה...

"אבנטורות" של מי? של נפוליון. של נפוליון החי? לא, של נפוליון המת. וזוהי העלילה:

מעשה בשיריה של תיירים אמריקאיים, שנכנסה למוזיאון אשר בפריז כדי להסתכל בנפוליון כובש-העולם, בלנדרי רוצח-הנשים ועוד מיני "עתיקות" כאלו. תם הבקור ועפה לה השיירה. נשארו עוד שתיים שהתחילו מתוכחות על האישיות החשובה ביותר במוזיאון זה. אחת אימרת, כמובן, נפוליון הוא הגדול והשניה אומרת: לא, כי, דוקא לנדרי, ולא עוד אלא שלפני עזבה את המוזיאון זורקת היא לו ללנדרי גם נשיקה.

– התכנית של הקונגרס השמיני, שיתקיים בורשה בימים 24 – 20 ביוני ש. ז. היא כזאת:
 ב-20 ביוני: פתיחה רשמית של הקונגרס. סעודת צהריים. ישיבה ראשונה. בה ישא נאום בין השאר נשיא הסתדרות הפא"ן הבינ-לאומית דושן גאלסוורת. בערב הצגה בתיאטרון או באופירה ובנקט רשמי.
 ב-21 ביוני: ישיבה שנייה. סעודת צהריים בהזמנת אישים פרטיים ודיפלומטיים. ישיבה שלישית וחגיגת-גן ערוכה ע"י המרשל פילסורסקי. בערב אספה במשרד מיניסטרויון החוץ.
 ב-22 ביוני: ישיבת הסיום. בקורים בורשה. מסכת פא"ן הרשמית.
 ב-23 ביוני: בקורים בתערוכות-אמנות. נסיעה לקרקוב.
 ב-24 ביוני: בקורים בעיר. אח"צ חגיגת-גן.
 ב-25 יערבו טיולים לסי-הנוף שבארץ סולין – להרי הסטרה ולהפינינים.

הנחות גדולות נתנות לצירים ולחברים ברכבות ובמלונות. כל המסכות וקבלות-הפנים הנערכות ע"י קלוב פא"ן הורשאי בעת הקונגרס נתנות חנם.

פעולת הספרות, האמנות והתרבות

אגרות וולטר. כל היודע את ערכו של וולטר בתור כותב אגרות – ישנם יחידים סגולה, המוצאים תענוג ב-קוריספונדנציה של הישיש מפרני יותר מאשר ביצירותיו – ישמח אל נכון לידעה, כי פ. ואלטסהוף, הפרופיסור באוניברסיטת אוטרקט, גלה בארכיון של ארמון בלמונט בהולנד שמונים אגרות של וולטר, שלא נתפרסמו עד כה. יורשי קונסטנט ד'שרמנש, האיש שאליה נערכו המכתבים ושגמנה על חוג ידידיו של וולטר, הרשו לו לפרסם. ואלטסהוף לעיין באגרות לשם חקירה היסטורית ספרותית, ויש לקוות, כי האגרות הנפלאות הללו יתפרסמו בקרוב.

עזבונו הופמנסטאל. בהוצאת פישד יצא בקרוב קובץ כתבים מעזבונו של הגוי פון הופמנסטאל.
 מלאו חמשים שנה לאוסבלד שפנגל, מחבר הספר - שקיעת המערב.

ליאונרד פראנק. חבר דראמה בשם ימיו האחרונים של פרדיננד לסל. ספורו של רן "המלחמה" וזה להצלחה יוצאת מן הכלל. בצרפת נמכר הספר ב-115000 אכ', באשכנז – ב-150000 אכ'. הספר תורגם ללשונות האלה: אנגלית (שתי הוצאות: אמריקנית ואנגלית) בולגרית, דנית, הולנדית, איטלקית, לטבית, נורבגית, פולנית, יהודית, פורטוגלית, רוסית, אוקראינית, גרוזית, שבדית, צ'כית, סלובקית והונגרית.

הנשיא מסריק קבל מלאכות של 21000 מורים שדברו אליו, והוא גם ענה להם, בחמש שפות: צ'כית, סלובקית, פולנית, גרמנית והולנדית. דברו על איריאלים של החנוך, על סבלנות ושלוש בין הלאומים.

הפילוסוף הרוסי-יהודי ל. שסטוב, המתגורר עכשיו בפריז, בא לברלין עפ"י הזמנת חברת-קאנט והרצה שם באוניברסיטה על הנושא: "פרמניד המרותק".

הממשלה הסובייטית החליטה ליסד התאגדות רוסית כללית של כל הוצאות הספרים. להתאגדות תהיינה שייכות כל ההוצאות הממשלתיות. הוצאת הספרים הממשלתית הגדולה ביותר של ס. ס. רי. "גוסיסד" תשמש מרכז לכל הוצאות הספרים שבמדינה.

הרומן האנגלי החדש של נתן אש (כנו של שלום אש) "Payday" (יום השלום) שיצא זה לא כבר באמריקה החדשה. המו"ל של הספר נאסר והמתבר עצמו ברח לקנדה.

תקלות הקולנוע. האקדמיה הספרדית הפנתה את תשומת לבה אל התקלות הצפויות לצחות הלשון ולשלמותה מצד הפילם המדבר. בפילמים הללו, הנוצרים בארצות הברית בשביל ארץ ספרד ובעיקר בשביל אמריקה הדרומית, מופיעים שחקנים, שסגלו להם את הדבור הספרדי באופן שטחי מאד; הם מקלקלים אותו בלי רחם.

לכך גם בימים שלפני המלחמה. עתה, כירוע, ווילנה היא מבצר היורשיוס, אבל גם לפני רבו המחוללים מצד אחד וקנאים מצד שני, הציוניות לא הכתה בוויילנה שרשיה גם בשעה שהיה שם "המרכז" ועתונים עבריים יצאו שם לאור, שנחשפו במרה הגונה בכל רחבי רוסיה ובמרה זעומה בוויילנה גוסא.

שוחחתי אז בקרלסברג עם הציר הציוני השני ד"ר י. וויגורסקי על מצב הציונות והתרבות בוויילנה, והוא ספר לי ממש נסים ונפלאות על החיל הגדול שעשה הר"ר רגנסברג בשכתו שם זמן לא רב. כשבאתי, אחרי הפסקה ארוכה, לפני שנייה לוויילנה ראיתי בעיני כמה גדולים היו מעשי רגנסברג בשעה שהיודשיוס הולך ומתבצר בוויילנה – תפסה מעמד השוב, ביחוד בבתי הספר, גם "הרבות", שגם בימים הטובים לא היתה לה אחיזה בעיר זו. יש שם סמינריון למורים עבריים, גם גימנסיה וכו' וכו'. אמת הר"ר רגנסברג לא היה היחיד בעבודה זו, אבל הוא היה אדם שלא הסכים לשום פשרה, וכמעט הוא השעיל את ווילנה מהמצאה לגמרי תחת ההשפעה של היודשיוס. הר"ר רגנסברג היה רופא מלומד (במקצוע של מחלת העצבים). כפי שספר לי, בהיותי בפעם האחרונה בוויילנה, הזמינה אותו האוניברסיטה הליטאית בקובנה להיות שם לפרופיסור במקצוע שלו, אבל הוא לא רצה לעזוב את ווילנה שהקדיש לה מכהר שנותיו. הוא ראה את האויב להתרבות העברית ההולך ומתבצר בירושלים דליטה ורגנסברג לא רצה בשום אופן לעזוב את המערכה.

בעמנו מעשים הם ככלל אנשים בעלי מרץ כהד"ר רגנסברג, אולם בנוגע לתנועת התרבות כגולה הגיע המרץ שלו למדרגה שאין רוגמתה. עוד בחודף הקודם לא יכול להרגע בשעה שראה כי "איווא" בוויילנה הולכת ופורחת (זה המכון המדעי ליהודית), והוא באמת מוציאה מאספים טובים שיש להתקנא בהם רצה לעשות דוגמתה גם בעברית, שיהיה מכון מדעי עברי בירושלים דליטה. רגנסברג לא דסהפק בזה שיש לנו מכון כזה בירושלים. רגנסברג היה המעורר ליסוד חברה למדע העברי באפן רשמי בוויילנה, שאחת המטרות היתה להוציא בעברית רבעון שיהיה מוקדש למדע היהודי ולהיסטוריה בכלל, ולהיסטוריה של ליטה בפרט. אני קבלתי ממנו מכתב בשם החברה ובו בקש לבוא לעזר לחברה, שיש בזה משום קרוש השם. גם פנה בשם החברה למר רויד כהן שיחדש בוויילנה את "העבר" שהוציאו האחים כהן עוד בפברואר (שנות 1917–1918) לזכר אביהם חיים כהן. החברה בוויילנה התחייבה להמציא חומר ספרותי חנם. קשה היה להוציא את הדרג לפועל, מפני שבאמת פנ ריחה של ירושלים דליטה, ולא נקל היה גם לאנשים כהר"ר רגנסברג להחיות עצמות יבשות, אבל רוחו של הו"מ רגנסברג לא נפל, הוא קוה לעשות בשביל התרבות העברית גם בירושלים דליטה, אף שלבו היה בירושלים. הר"ר רגנסברג קוה לעשות נפלאות בכח המרץ שלו.

ועתה קרה אסון ליהדות הוויילנאית. בעצם ימי פרוחתו ועבודתו מת הד"ר יוסף רגנסברג, ואין מי שימלא מקומו.

תל-אביב. 9. 5.

בן-ציון כץ

ידיעות קלוב פא"ן

– המרכז העברי קבל מן המזכירות הראשית בלונדון את המכתב הבא:
 28 במאי 1930

מר ברש היקר,

שמחתי מאד לשמוע, כי המרכז העברי של קלוב פא"ן נתיסד בדרך רשמית ואני מקוה, שהמרכז הזה ישגשג ויהי לחלק חשוב של הסתדרות פא"ן הבינ-לאומית. אני אפרסם את דבר יסוד מרכזם בגליון הבא של "ידיעות פא"ן" ונעים לי לשמוע, כי יהיו לכם צירים בקונגרס הבינ-לאומי בורשה. הנני מודיע למזכיר המרכז הורשאי את שמות באי-כחכם, אבל מוטב שגם אתם תכתבו ישר שמה. יש לשער, שדר. ששרניחובסקי יהיה צירכם הרשמי והשאר יהיו חברים רגילים.

הנני שולח ר"ס את הגליון האחרון של "ידיעות פא"ן", וברוב ברכות הנני הנאמן לו

Herman Ould

אישים, ספרים ומאורעות

— ביום אסרו חג של שבועות, לרגל פתיחת הבנין על בית הכנסת העתיק בבית-אלפא, שנחפר ע"י האוניברסיטה העברית, נפתחה בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי תערוכה של תמונות בתי-כנסת עתיקים בארץ ובחו"ל, התערוכה מורכבת משלשה חלקים:

(א) תמונות החלקים השונים של הפסיפס ברצפת בית הכנסת בבית אלפא (המזלות, התקופות וכו') וגם תמונה כללית של רצפת הפסיפס.

(ב) תמונות שרידים שונים של בתי-כנסת בא"י, שנמצאו בחפירות והם הבולטים לעין עד היום. ביניהן תמונות מהמקומות האלה: אשקלון¹ ארבל, אוס-אל-עמד, כפר ברעם, גוש חלב, חמת (טבריה), כפר כנה, ברום, כפר נחום, מירון, גברתיא, נערן, סעסע, פקיעין, צפורי, אר-דיקא (עבר הירדן), אוס-אל-קנאטיר (עבר הירדן). בחלק זה מוצגים גם ספרים ומאמרים שונים על בתי-הכנסת העתיקים בא"י עם תמונות.

(ג) תמונות בתי-כנסת עתיקים בחו"ל. ביניהם: תמונות רבות מבית הכנסת של רש"י בוירמישא, מבית הכנסת הישן-החדש בפרג, בתי-הכנסת של הספרדים באמשטרדם, בתי-הכנסת בוילנה, רומא, פרינצי וכו'. חלק זה כולל גם תמונות רבות מבתי-כנסת הבנויים-עץ בפולין. כמו-כן אפשר לראות בחלק זה של התערוכה תמונות שונות מבתי-כנסת בצורת מבצר בפולין: (בטרנופול, ברודי, הוסיאטין, וכו'). בית-הכנסת "שושנת הזהב" בלבוב וכו'. כמו-כן מוצגת תמונת הפסיפס בצבעים שונים שנמצאה ע"י האוניברסיטה העברית בבית הכנסת אשר באגינה (יון).

— חבורה איניציאטיבית בתל-אביב נגשת לכונן מוזיאון אמנותי, שתפקידו הראשיים יהיו: (א) לכנס ולרכז בתוכו דברי חפץ נבחרים מן האמנות העתיקה והחדשה (בפסול, בציור וכו'), שיהיו נרכשים, מזמן לזמן. ע"י האמצעים שיהיו ברשות המוסד. (ב) לשמש בית אוסף ובית גנים למתנות ועזבונות של דברי אמנות מתוך קולקציות פרטיות ולשמרם ע"י כך מפוזר ומכליה וגם מהבלע' כגנזי זרים. (ג) לשמש בית שכיות ובית חנוך לאמנים צעירים — וגם לעם ולנוער — לשם פתוחו ועדונו של החוש האסתטי ע"י התבוננות קרובה ובלתי אמצעית בדוגמאות נבחרות וביצירות מופת של אמני דור ודור. המוזיאון ימצא בבנין המיוחד, שהוקדש לשם כך ע"י אחד מן החבורה האיניציאטיבית, מ. דיזנגוף, לזכר אשתו המנוחה — צינה חיה ז"ל — הוא ביתו הפרטי של המקריש.

לעצם תוכן המוזיאון, בתור התחלה ויסוד, תשמשנה שתי קולקציות יקרות ורבות ערך, אחת של הפסל המפורסם מר. נ. אהרנסון מפריו ואחת של מר משה ליון מאנטורפן; שניהם הכיעו את חפצם למסור את הקולקציות הנ"ל לרשות המוזיאון תיכף להוסדו. הקולקציות האלה כוללות בתוכן פסלים, תמונות וכלים מעשי ידי אמנים מפורסמים.

לשם כלכלת המוזיאון, החוקתו והרחבתו התמידית מתיסדת חברה מאושרת מטעם הממשלה. בראש המוזיאון יעמוד ועד אנשים, נבחרים ע"י האספה הכללית של החברה, מתוך באי כח הצבור והאמנות. עניניו האמנותיים של המוזיאון יהיו מסורים לפיקוחו של חבר מומחים לאמנות שע"י הועד.

חברי הועד הזמני הם: ח. נ. ביאליק, מ. דיזנגוף, שושנה פרסיץ, ח. הררי, י. לי גולדברג, מ. ליון, י. רוקח, ש. בן-ציון והעו"ד דוּגלבלום.

— למלאת שבעים שנה לנחום סוקולוב הוציא "הדואר" גליון יוכל מיוחד. בגליון כאו מאמרי הערכה מאת: מ. ריבולוב, ש. רוזנפלד, אב. גולדברג, ד"ר ש. ברנשטיין, י. לוונבאך, ד"ר י. שמירה, ד"ר מ. ז. רייזין, א. פרנקל, א. ל. שיינהויז ומ. ח. טויזנר.

— בבית-המדרש להכשרת מורים דיפלומטים בלונדון הנהיגו עכשיו את למוד השפה העברית, כיון שאפשר, כי חניכי בית ספר זה יכהנו בעתיד במשרות ממשלתיות בא"י ומשום כך יהיו נזקקים לידיעת לשון זו.

— נגמר בדפוס ובקרוב יופיע הספר "לחביבי" מאת שמואל הר. זהו מחזור אגדות וספורים לחגים וזמנים לבני הנעורים. התכן: א. כוסו של אליהו הנביא. ב. מול הר-האלהים. ג. היונה והעורבים. ד. שופר-הקדומים. ה. חג האחרון בחיי משה. ו. חרבת-השמונאים. ז. המן הנצחי. ח. ל"ג בעומר. ט. נד-הקדושים. י. אגדת-הסתוי. יא. היכל-השלג. יב. השבוי בממלכת-הקרת. יג. פרח-האביב.

נתקבלו במערכת:

I. ספרות יפה מקורית:

כל שירי יהודה ליב גורדון. ספר שני: משלי יהודה. קנ"ט עמ'. ספר שלישי: שירי עלילה. קע"ב עמ'. הוצאת "דביר", תל-אביב. תר"ץ

II. ספרות יפה מתורגמת:

אמיל לודויג. לינקולן. חרגם מ. בוגדנובסקי. חלק א'. 168 עמ'. הוצאת ספרים "חברה", תל-אביב. תר"ץ.

III. ספרי מדע:

מבוא ספרותי-היסטורי לכתבי הקדש מאת שמעון ברנפלד. כרך רביעי. ספר שמיני. הוצאת "דביר", תר"ץ. קל"ו עמ'. ס. ה. ברוקס. האוטוסוגסטיה לפי שיטת אמיל קואה. עם מבוא מאת הד"ר הוגו ברגמן. מתורגם מאנגלית ע"י מ. פלנדקרייו. הוצאת "בינה". תל-אביב. תר"ץ. 133 עמ'. צבי הר-זהב. לשון דורנו. תל-אביב. תר"ץ. 159 עמ'.

IV. ספרי למוד וקריאה בבתי-הספר:

מסכת ברכות. משנה ערוכה לתלמידים ומפרשת ע"י ח. נ. ביאליק. כ"א עמ'. מסכת פאה. משנה ערוכה לתלמידים ומפרשת ע"י ח. נ. ביאליק. ט"ו עמ'. הוצאת "דביר" תר"ץ. גדיים. ה. לא חנם נבח הכלב. עברית מאת ז. ליבוביץ. הוצאת "קופת הספר". סיון, תר"ץ. תל-אביב. 14 עמ'.

V. שונות:

במעלה. מוצא ע"י הועד המרכזי של ההסתדרות הכללית של הנוער העובד העברי בא"י. 34 עמ'. תל-אביב ב' סיון. תר"ץ. חוליות. עתון להורים. חוברת ד"ה. שנה ב'. לודו. אייר-סיון תר"ץ. 36 עמ'.

העורך האחראי ש. צמח

מאי עדיף?

במאזנים שקול-נא
ותוכח מאי עדיף.

תוצרת עברית טהורה —

הסיגריות

"גליל" — "נדיב"

הויך ונגמר בדפוס
ובקרוב יופיע

קִּחְבֵי בִי

מאת
שמואל הר

מחזור אגדות וספורים
לחגים וזמנים
לבני-הנעורים

הת כו:

- א. כוסו של אליהו הנביא.
- ב. מול הר האלהים. ג. היונה והעורבים.
- ד. שופר-הקדומים. ה. החג האחרון בחיי-משה. ו. חרב החשמונאים. ז. המן ונצח.
- ח. ל"ג בעומר. ט. נר-הקדושים. י. אגדת-הסתו. יא. היכל-השלג. יב. השבוי בממלכת-הקרח. יג. פרח-האביב.

«אחדות»

העבודה

ירחון מפלגת פועלי ארץ ישראל

הופיעה חוברת א' ונשלחה לחותמים:

החוברת מכילה 8 גליונות דפוס

מחירה בארץ 100 מיל, בחו"ל 60 סנט.

תנאי החתימה:

בארץ לשנח 100 מיל בחו"ל 6 דולר

בהזמנות יש לפנות להנהלה בתל-אביב, ת. ד. 36 ולסוכנים במקומות

יקבי ראשון-לציון וזכרון יעקב "כרמל מזרחי"

(ארץ-ישראל)

אותות כביד והצטינות:
המבורג 1897 פריז 1900
דינה 1906 סורינו 1911
מוסקבה - - - 1923
וומבלי לונדון: - - 1926
יפו תל-אביב - - 1926

יין, קוניאק, ארק וליקר

באנגליה - חברת "פלוק" שורדיטש 178/9 - לונדון
בשוויצריה - ג'נף, בגרמניה-ברלין, בצ'כוסלובקיה-
ברוקס, באוסטריה - וינה, בפולניה - ורשה, ברנציג,
ברניה-חברת "כרמל" קופנהגן, בהולנד - אמסטרדם,
בארצות הברית-ניו יורק, בארגנטינה - בוינס-אירס,
בברזיליה - ריז'ריו-נירו
במצרים-חברת "כרמל מזרחי" קהיר, אלכסנדריה
פויט-סעיד, סואץ, מנסרה, טרנסול, יהניסבורג,
מלבורן.
אוקלנד, הסטינגס.

אירופה:
אמריקה:
אפריקה:
אוסטרליה:
נירזלנד:

המשרד המרכזי:

ראשון-לציון, ארץ-ישראל

סניפים וסוכנויות:

אסיה:
בארץ-ישראל - חברת "כרמל מזרחי" - ירושלים
תל-אביב, יפה חיפה צפת וכל המושבות העבריות.
בסוריה - חברת "כרמל מזרחי"-בירות, ומשק חלבי
בהודו - בומביי
במזרח הרחוק - חברת "כרמל מזרחי" - שנגהאי

יצא לאור ונשלח לחותמים

טעמה של ההסטוריה

חלק א'

מאת

מכס נורדוי

בעריכת

פ. לחובר

תרגום

י בלובשטיין

במקום לתת לקוטים נבחרים מיצירות נורדוי, כאשר חשבנו תחלה, החלטנו לתת את ספרי המנהיג והחושב הגדול בצורתם ובשלמותם. מטעם זה יופיע מחזור מובהר, כתביו של מכס נורדוי בעברית בשבעה כרכים.

מחיר כל כרך מכורך בארץ 240 מא"י

הוצאת ספרים "מצפה" בע"מ, תל-אביב

עישון בריא

רק בסיגריות

מספרו

יסמין

20 סגריות ב-30 מא"י

התוצרת האחרונה והחדשה ביותר

תעשנו ותוכחו

הונסבטוריון "שולמית"

עבר לביתו הפרטי של

מ. הופנקו

רחוב יבנה 44 (קרן זוטת יהודה לוי)

הנהלת "מאזנים"

משתתפת בצערו הרב

של **יוסף מרקובסקי**

סוכנו בנהלל.

הוצאת ספרים א. י. שטיבל ברלין-תל-אביב

יצא לאור החלק השני של **נפוליון** מאת **א. לודוויג** : קופנו תרגום ספר שלישי "הזרם"

מחירו 225 מיל מעוטף

בשביל חותמי ספרית שטיבל

125 מיל

להשיגו אצל הסוכנים הראשיים נימ"ס "מוריה" תל-אביב, ירושלים, חיפה, פתח-תקוה ועפולה כ"כ אצל כל הסוכנים ובתי מסחר של ספרים בארץ.